VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

Proef ingediend met het oog op het behalen
van de graad van Master in Gender en Diversiteit

DE ERVARINGEN VAN LEERKRACHTEN MET SEXTING IN EEN SCHOOLCONTEXT

Een kwalitatief onderzoek bij leerkrachten in het secundair onderwijs in Vlaanderen, België

KARLIJN DE SCHEPPER (02104720)
2021-2022

WETENSCHAPSWINKEL

in samenwerking met Sensoa

Promotor en begeleider: Prof. Dr. Susan Dierickx
Letteren en wijsbegeerte

FACULTEIT LETTEREN EN WIJSBEGEERTE

DE ERVARINGEN VAN LEERKRACHTEN MET SEXTING IN EEN SCHOOLCONTEXT

EEN KWALITATIEF ONDERZOEK BIJ LEERKRACHTEN IN HET SECUNDAIR ONDERWIJS IN VLAANDEREN, BELGIË

Aantal woorden: 22.323 woorden

Een klassieke masterproef

Karlijn De Schepper
Studentennummer: 02104720

Promotor(en): Prof. dr. Susan Dierickx

Masterproef voorgelegd tot het behalen van de graad van Master in Gender en Diversiteit

Academiejaar: 2021 - 2022
Datum van indiening: 30 mei 2022

UHASSELT KNOWLEDGE IN ACTION · KU LEUVEN · UNIVERSITEIT GENT · Universiteit Antwerpen · VUB VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

Deze masterproef is een examendocument dat niet werd gecorrigeerd voor eventueel vastgestelde fouten. In publicaties mag naar dit werk worden gerefereerd, mits schriftelijke toelating van de promotor(en) die met naam op de titelpagina is vermeld.

DANKWOORD

Na een intensieve periode van één jaar werken aan mijn masterproef, presenteer ik hier het eindresultaat. Met het schrijven van dit dankwoord leg ik de laatste hand aan dit onderzoek. Het geleverde resultaat was niet mogelijk zonder de steun en de medewerking van een aantal personen.

Als eerst wil ik mijn promotor, Prof. Dr. Susan Dierickx bedanken voor de goede begeleiding, adviezen en suggesties het hele jaar door. Zonder haar was het niet mogelijk om dit resultaat te leveren. Bedankt voor de interessante inzichten die u me hebt aangereikt, maar ook voor de hulp in meer praktische aangelegenheden. Verder wil ik ook Wannes Magits, een medewerker van Sensoa, bedanken voor de uitstekende ondersteuning en voor de constructieve en kritische opmerkingen. Naast het uitdiepen van de onderzoeksvraag en het steeds nalezen en geven van feedback op deze masterproef, hebt u me ook erg geholpen bij het zoeken naar respondenten en andere zaken opdat dit resultaat geleverd kan worden, bedankt! Tot slot dank ik graag Floor Keersmaekers en andere medewerkers van de Wetenschapswinkel voor het helpen bij praktische zaken, maar ook voor het luisteren naar mijn bezorgdheden en struikelblokken die ik tijdens dit proces heb ervaren.

Ook wil ik graag de respondenten bedanken voor het delen van hun persoonlijke verhaal en interessante bevindingen. Tot slot wil ik graag mijn familie en vrienden in de bloemetjes zetten voor hun emotionele steun en motiverende woorden tijdens dit proces en voor het nalezen van deze masterproef.

ABSTRACT

The aim of this paper is to examine factors influence whether teachers in a secondary school talks about sexting with their students and how effective Sensoa's 'Praten over sexting' tools are. It is socially relevant because it provides new insights for Sensoa and other organizations of how sexting develop in a classroom. More specifically, the following research questions were formulated. How teachers and students communicate about sexting, whether teachers are competent to respond to situations of online sexual abuse, what knowledge, attitudes or perceptions teachers have about sexting and whether sexting differs according to the gender identity (man or women) that students have. In order to formulate an answer to these questions, 13 in-depth interviews were conducted with teachers working in secondary schools in Flanders and analyzed with the software program NVivo. The communication between teachers and students flows well (the tools didn't help), they were sufficiently prepared to intervene in transgressive behavior (the tools didn't help), sexting is okay and accepted by the majority (tools has changed attitudes) and sexting differs among boys or girls. To conclude, sexting happens in a classroom, but teachers still experience a couple difficulties in dealing with it in a correct way, Sensoa's tools can help with this.

INHOUDSOPGAVE

Dankwoord 2
Abstract 3
1 Inleiding 6
1.1 Onderzoeksvragen 9
2 Conceptualisering 11
2.1 Sexting 11
2.2 Online seksueel grensoverschrijdend gedrag 11
2.3 Genderidentiteit 12
2.4 Dubbele seksuele moraal 12
3 Literatuurstudie 13
3.1 Sexting bij jongeren 13
3.1.1 Motieven om aan sexting te doen 15
3.2 Lessenpakket Sensoa: praten over sexting 16
3.3 Doelen lessenpakket 19
3.3.1 Doel 1: communicatie verbeteren tussen leerkracht en leerling 20
3.3.2 Doel 2: bekwaamheid verhogen bij leerkrachten 20
3.3.3 Doel 3: percepties en attitudes van leerkrachten over sexting veranderen 21
3.4 Conclusie 23
4 Methodologisch kader 24
4.1 Onderzoeksopzet 24
4.2 Sample 24
4.3 Onderzoeksmethode en vragenlijst 26
4.4 Data analyse 27
4.5 Ethiek 28
4.6 Persoonlijke reflectie 28
5 Resultaten 30
5.1 Omschrijving sexting en online seksueel grensoverschrijdend gedrag 30
5.2 Communicatie over sexting 32
5.2.1 Factoren die het communiceren over sexting belemmeren 32
5.2.2 Factoren die het communiceren over sexting bevorderen 34
5.2.3 Communicatie over sexting tussen leerlingen 36
5.2.4 Tips en aanbevelingen voor verbeterde communicatie 36
5.3 Ingrijpen in situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag 38
5.3.1 Reageren op situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag 38

5.3.2 Niet reageren op situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag 40
5.3.3 Aanbevelingen en tips om de bekwaamheid van leerkrachten te verhogen om in te grijpen in situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag 42
5.4 Attitudes en percepties over sexting 43
5.4.1 Voorwaarden om aan sexting te doen 43
5.4.2 Victim blaming 44
5.4.3 Seksuele ontwikkeling en pesten 45
5.5 Genderidentiteit en sexting 47
5.5.1 Verloop van sexting bij meisjes en jongens 47
5.6 Lessenpakket 'Praten over sexting' 49
5.6.1 Sterktes en zwaktes van het lessenpakket 49
6 Algemeen besluit 51
6.1 Sterktes en zwaktes van het onderzoek 56
6.2 Pistes voor verder onderzoek 57
7 Bibliografie 59
8 Bijlagen 62
8.1 Bijlage 1: overzicht respondenten 62
8.2 Bijlage 2: vragenlijst masterproef 63
8.2.1 Vragenlijst voor leerkrachten die het lessenpakket niet hebben gehanteerd 63
8.2.2 Vragenlijst voor leerkrachten die het lessenpakket wel hebben gehanteerd 66

1 INLEIDING

Jongeren zijn volop bezig om zichzelf en hun eigen seksualiteit te ontdekken (Savin-Williams, 2011; Sensoa, 2020). Ze zoeken uit wat ze leuk vinden, tasten hun grenzen af, maken nieuwe vrienden, krijgen een lief, etc. Vroeger sprak je af met je nieuwe vriend of vriendin op een stiekeme plek om daar elkaars lichaam beter te leren kennen. Door de vernieuwde technologieën vandaag is het gemakkelijker om dit privé in je eigen kamer vanachter je smartphone of laptop te doen. 'Sexting', een samenvoeging van de woorden 'seks' en 'texting' verwijst naar seksueel getinte communicatie tussen personen (Klettke, Hallford, & Mellor, 2014).

Wanneer we kijken naar de media en het nieuws lijkt het onderwerp 'sexting' alleen maar maatschappelijk relevanter te worden in Vlaanderen. In oktober doken er gelekte seksueel getinte foto's en video's op van verschillende bekende Vlamingen, dit heeft het fenomeen sexting voor het eerst echt in de kijker gezet op cultureel en maatschappelijk gebied in België (DeMorgen, 2020). Nadien verschenen er steeds meer verhalen over sexting en de gevolgen die het doorsturen van zo een seksueel getinte foto of video kan hebben in de media. En deze gevolgen konden desastreus zijn. In 2017 deed een tiener aan zelfdoding nadat zijn naaktfoto's online verspreid werden (Jacobs, 2017). Al snel wordt duidelijk dat het thema 'sexting', en de gevolgen die het doorsturen van seksueel getinte foto's of video's kunnen hebben, relevant is vandaag. Het is maatschappelijk belangrijk om hier snel op in te spelen zodat situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag verminderd kunnen worden.

In de media wordt al snel vergeten dat sexting ook plezierig kan verlopen (Naezer & Krebbekx, 2019). Er bestaan namelijk meer situaties van leuk, gezellig seksueel gedrag via digitale kanalen in plaats van online seksueel grensoverschrijdende situaties. Vanuit feministisch perspectief is het belangrijk dat zowel vrouwen en meisjes, net als jongens en mannen, hun seksualiteit online veilig kunnen beleven. Maar er is in series, media, voorlichtingsmateriaal, maar ook in wetenschappelijk onderzoek vaak een te eenzijdig beeld wanneer het gaat over sexting (Naezer & Krebbekx, 2019). Het gaat dan vaak over een meisje die een seksueel getinte foto of video stuurt naar een jongen, die vervolgens op grote schaal verspreid wordt, wat resulteert in vernedering en verdriet van het meisje. Door de creatie van dit beeld wordt al snel vergeten dat sexting in de meeste gevallen als plezierig wordt ervaren door jongeren.

Naast de situaties waar sexting op een veilige en plezierige manier gebeurd, kan sexting ook grensoverschrijdend verlopen (Livingstone & Smith, 2014; Sensoa, 2020). Bijvoorbeeld wanneer iemand de seksueel getinte foto's zonder toestemming doorstuurt of aan iemand anders laat zien of wanneer je iemand anders onder druk zet om foto's door te sturen. Dit zijn twee voorbeelden waardoor sexting een probleem kan worden. Een persoon zou dit om verschillende redenen

kunnen doen die heel uiteenlopend zijn, zoals trots zijn op hun lief, opscheppen bij vrienden, wraak nemen of opgewonden worden. De gevolgen van online seksueel grensoverschrijdend gedrag kunnen een negatieve invloed hebben op de seksuele gezondheid van een individu (Livingstone & Helsper, 2010).

Hoewel sexting voorkomt bij verschillende leeftijdscategorieën zijn jongeren een belangrijke doelgroep om te onderzoeken als het gaat over sexting (Savin-Williams, 2011). Zo is het risico op grensoverschrijdend gedrag groter bij adolescenten (14-17 jaar) in vergelijking met volwassenen omdat ze vaker seksueel getinte foto's of video's doorgestuurd krijgen via bekenden of onbekenden (Sensoa, 2021; Wolak & Finkelhor, 2011). Jongeren nemen ofwel de rol aan van verstuurder omdat ze zelf beelden of boodschappen maken en versturen, ofwel zijn ze de ontvanger omdat ze beelden ontvangen, vragen of doorgestuurd krijgen. Ze zoeken uit wie ze willen zijn en zijn volop bezig met het ontwikkelen van een identiteit (Savin-Williams, 2011). Ook op seksueel gebied zijn ze nog op zoek naar een bepaalde seksuele identiteit. Op deze manier maken ze voor zich uit of ze heteroseksueel, biseksueel, homoseksueel of lesbisch zijn. Dit is een cruciale fase of verandering in hun ontwikkeling en dit gebeurd wanneer ze jonger zijn.

Vanuit onderzoek blijkt dat meisjes meer onder druk worden gezet om een seksueel getint bericht te sturen en het zijn dikwijls jongens die boos worden wanneer meisjes weigeren om foto's of video's door te sturen (Ringrose, Gill, Livingstone, & Harvey, 2012). Daarnaast heerst er een dubbele standaard rond sexting, namelijk dat sexting stoer is voor jongens en schaamtevol voor meisjes (Vanwesenbeeck, 2009). Vervolgens heeft eerder onderzoek aangetoond dat de beleving van sexting verschilt naargelang de identiteit. Over het algemeen hebben lager opgeleide jongeren vaker een negatievere ervaring met sexting dan hoger opgeleide jongeren. Andere groepen die meer risico lopen op het ervaren van online seksueel grensoverschrijdend gedrag zijn jongeren die in een relatie zitten met een groot leeftijdsverschil, jongeren met een gedragsstoornis of andere psychologische problemen, jongeren die opgroeien in een instabiele thuissituatie met gebrek aan ouderlijke steun, jongeren met een negatief zelfbeeld, en jongeren met een lichamelijke en/of verstandelijke beperking (Livingstone & Smith, 2014). Naast de verschillende risicogroepen bij jongeren zijn er ook andere zaken die ervoor kunnen zorgen dat de risico's op grensoverschrijdend gedrag groter worden. Bijvoorbeeld wanneer jongeren sensatie willen opzoeken of door de normen die heersen bij leeftijdsgenoten. Maar ook digitale factoren (zoals online praktijken, digitale vaardigheden, specifieke online sites) spelen een rol.

Het is daarom belangrijk dat jongeren zich bewust worden van de risico's van sexting. Onderzoek heeft aangetoond dat jongeren die zich wel bewust zijn van de risico's op sociale media, minder impulsief reageren, minder snel antwoord geven op seksueel getinte vragen en zich minder snel gaan vertonen voor de webcam (Livingstone & Smith, 2014). Daarom is het belangrijk om in een

schoolcontext snel te reageren wanneer situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag gebeuren. Momenteel doen zowel leerlingen als leerkrachten nog te vaak aan victim blaming. Ze leggen de schuld en schaamte van een publiek verspreide foto dan bij de maker van de foto in plaats van bij de verspreider (Sensoa, 2020). Hierdoor voelt de persoon op de foto zich nog meer geïsoleerd en wordt de drempel hoger om hulp te zoeken, zeker bij een leerkracht.

Om aan deze noden te voldoen heeft Sensoa het lessenpakket 'Praten over sexting' ontwikkeld dat door leerkrachten van het secundair onderwijs gebruikt kan worden om zowel het onderwerp van sexting bespreekbaarder te maken, alsook om situaties waar sexting wordt gedaan buiten de grenzen van een persoon, te verminderen. Deze tools hebben de bedoeling om jongeren meer te informeren over sexting zodat ze hun eigen grenzen kunnen aangeven, hen leren wat ze kunnen doen als er iets fout loopt en hen empathisch te leren omgaan met gevoelige informatie over anderen (Sensoa, 2020). Het lessenpakket wil ook laten inzien dat sexting plezierig en veilig kan verlopen. Dit biedt een interessant inzicht in de huidige, vaak stereotiepe, literatuur die er nu over te vinden is (Naezer & Krebbekx, 2019). Vanuit deze doelstellingen zijn er werkvormen opgesteld die door leerkrachten in het secundair onderwijs gebruikt kunnen worden. Dit biedt hen handvaten om in bepaalde situaties gepast te reageren.

Deze masterproef vindt plaats in de context van een samenwerking tussen de Master Gender en Diversiteit, Sensoa en de Wetenschapswinkel waarin het doel was om de effectiviteit van het lessenpakket van Sensoa over sexting te onderzoeken[1]. In samenspraak is er echter beslist om binnen deze masterproef te focussen op de communicatie over sexting, hoe omgaan met situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag, wat zijn de eigen kennis en attitudes van leerkrachten over sexting en hoe verschilt het verloop van sexting tussen jongens en meisjes. Dit wordt getest door leerkrachten uit het secundair onderwijs in Vlaanderen te bevragen en na te gaan hoe zij sexting bespreekbaar maken met hun leerlingen. Dit onderzoek biedt interessante bevindingen voor Sensoa, maar ook voor andere interventies of campagnes die situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag willen verminderen bij jongeren, in een schoolcontext.

[1] Er zijn drie leerkrachten bevraagd die het lessenpakket hebben gehanteerd in hun klas, hierdoor is het onmogelijk om veralgemeningen te maken over hun uitspraken. Toch wordt er in dit onderzoek gekeken naar de resultaten die zij gaven, zodoende kunnen de onderzoeksvragen beantwoord worden. Verder onderzoek zal nog moeten uitwijzen of deze veronderstellingen veralgemeend kunnen worden of niet.

1.1 Onderzoeksvragen

Dit onderzoek is opgezet in samenwerking met Sensoa en de Wetenschapswinkel om het lessenpakket over sexting van Sensoa te evalueren. Concreet wil dit onderzoek: (i) de ervaringen nagaan van leerkrachten in het secundair onderwijs in Vlaanderen over sexting en (ii) nagaan of dit lessenpakket toepasbaar is voor de specifieke noden van leerkrachten enerzijds, maar ook hoe sexting anders verloopt bij leerlingen met een diverse genderidentiteit (man of vrouw) anderzijds. Doordat er leerkrachten zijn bevraagd die de lessenbundel hebben gehanteerd, en leerkrachten die deze niet hebben gehanteerd is het mogelijk om een tweedeling te maken in de onderzoeksvragen. Eerst bekijkt men de algemene situatie, nadien bekijkt men in hoeverre het lessenpakket hierin heeft geholpen.

Deze doelstellingen kunnen vertaald worden naar de volgende onderzoeksvragen:

"Hoe verloopt de communicatie tussen leerkrachten en leerlingen over sexting?"

"Hebben leerkrachten de ervaring dat het lessenpakket van Sensoa hen bekwamer maakt om te communiceren met leerlingen over sexting?"

"Hoe bekwaam voelen leerkrachten zich om in te grijpen bij online seksueel grensoverschrijdend gedrag bij leerlingen?"

"Hebben leerkrachten de ervaring dat het lessenpakket van Sensoa hen bekwamer maakt om in te grijpen bij online seksueel grensoverschrijdend gedrag bij leerlingen?"

"Wat zijn de eigen kennis, attitudes en percepties van leerkrachten (over victim blaming) in de context van sexting?"

"Hebben leerkrachten de ervaring dat hun eigen kennis en attitudes (over victim blaming) in de context van sexting zijn veranderd na het gebruik van het lessenpakket?"

Nadien is het interessant om vanuit gender-en diversiteitsperspectief te kijken hoe het verloop van sexting verschilt naargelang de genderidentiteit van een leerling[2]. We zijn er ons van bewust dat er verschillende andere intersectionele concepten maar ook andere genderidentiteiten bestaan, maar er is voor dit onderzoek gekozen om te kijken naar het verschil in de genderidentiteiten 'man' en 'vrouw' omdat vanuit dit onderzoek deze dimensies als belangrijk werden aanzien door leerkrachten. De toevoeging van de genderdimensie zou ervoor kunnen zorgen dat leerkrachten nog accurater kunnen reageren op online seksueel grensoverschrijdend

[2] Zie pagina 12 bij het hoofdstuk over conceptualisering voor de definitie van 'genderidentiteit'.

gedrag (maar ook op sexting in het algemeen) omdat deze reacties anders kunnen zijn bij meisjes en jongens. Bijgevolg klinkt de laatste onderzoeksvraag als volgt:

> *"Hebben leerkrachten de ervaring dat het verloop van sexting verschilt naargelang de genderidentiteiten (man of vrouw) die leerlingen hebben?"*

2 CONCEPTUALISERING

Nadat het onderwerp van deze masterproef werd ingeleid en de onderzoeksvragen werden opgesomd worden in dit hoofdstuk de vier belangrijkste concepten, die doorheen het onderzoek gebruikt worden, kort aangehaald en wordt er telkens een definitie aangegeven.

2.1 Sexting

In de literatuur is er nog geen consensus over één correcte en alomvattende omschrijving van sexting. De omschrijving van sexting wordt namelijk bepaald door verschillende factoren of correlaten. Deze factoren zijn: welke actie ondernemen ze (verzenden, ontvangen of doorsturen), welk mediatype gebruiken ze (tekst, afbeeldingen of video's), wat is de seksuele inhoud en via welk kanaal wordt het sext-bericht doorgestuurd (Barrense-Dias, Berchtold, Surís, & Akre, 2017).

Hoe onderzoekers sexting definiëren kan ook verschillen naargelang de karakteristieken dat een individu heeft. Zo kan in de omschrijving van sexting rekening gehouden worden met de leeftijd, het geslacht, de afkomst, het seksueel gedrag, de romantische relaties, het riskant gedrag, de online activiteit, psychologische problemen en sociale druk (Barrense-Dias et al., 2017). Dit maakt het moeilijk om één concrete definitie aan het fenomeen te geven. Doordat de definitie steeds kan verschillen van persoon tot persoon, afhankelijk van persoonlijke of culturele verschillen.

In dit onderzoek hanteren we de definitie van Sensoa, die sexting als volgt definieert: sexting is online seksueel getinte tekstberichtjes, foto's of video's uitwisselen (Sensoa, 2021). Ondanks de onmogelijkheid van het correct en alomvattend definiëren van het begrip 'sexting' wordt in dit onderzoek toch gekozen voor de definitie van Sensoa. Het is een algemene omschrijving van het fenomeen waardoor elke situatie van sexting hieronder kan vallen. Op deze manier kan elke situatie waarin online seksueel getinte tekstberichtjes, foto's of video's uitgewisseld worden als sexting worden beschouwd en omschreven.

2.2 Online seksueel grensoverschrijdend gedrag

Sexting kan helemaal oké zijn als het gebeurd met wederzijdse toestemming zonder druk of dwang tussen de ontvanger en de verstuurder (Sensoa, 2021). Wanneer deze druk of dwang wel aanwezig is wordt sexting grensoverschrijdend. Online seksueel grensoverschrijdend gedrag bij sexting kan gebeuren in verschillende situaties. Deze situaties zijn: wanneer er geen toestemming is om pikante tekstberichtjes uit te wisselen, wanneer er druk wordt gezet om (half)naakte beelden te versturen, wanneer je ongewenst beelden van jezelf verstuurd of wanneer er een grote ongelijkwaardigheid is tussen de betrokkenen die seksuele getinte videochats maken (Sensoa, 2021). Wanneer deze situaties zich voordoen spreekt men van online seksueel grensoverschrijdend gedrag.

2.3 Genderidentiteit

Een genderidentiteit kan omschreven worden als de innerlijke beleving van het vrouw en/of/noch man zijn, ook wel 'psychische identiteit' genoemd (Motmans, Burgwal, & Dierckx, 2020). Er bestaan twee grote categorieën binnen het concept genderidentiteit, namelijk cisgender en transgender. Een cisgender is een persoon met een genderidentiteit die gelijk is aan de sekse/gender die zij toegewezen hebben gekregen bij geboorte en past binnen de stereotype binaire gender indeling en gerelateerde normen (Kloek et al., 2021). Een transgender is een inclusieve parapluterm voor personen met een genderidentiteit en/of genderexpressie die verschilt van de sekse/gender die zij toegewezen hebben gekregen bij geboorte. Zo kan een persoon non-binair zijn, ofwel een genderidentiteit hebben die buiten de binaire gender indeling en gerelateerde normen valt. Of een individu kan ook genderfluïde zijn, wanneer je een dynamische of fluctuerende mengeling bent van man en vrouw: de ene dag meer/noch man, de andere dag meer/noch vrouw (Motmans et al., 2020).

In dit onderzoek gaan we na of de verschillende genderidentiteiten te vinden zijn in de klas van de leerkrachten secundair. Desondanks focust men in dit onderzoek enkel of het verloop van sexting anders is bij jongens of bij meisjes.

2.4 Dubbele seksuele moraal

Het is van belang om even stil te staan bij het concept over de dubbele seksuele moraal of standaard. De dubbele seksuele moraal houdt in dat er een strengere restrictie is op de seksualiteit en de seksuele autonomie van vrouwen terwijl dit bij mannen minder is (Vanwesenbeeck, 2009). Een belangrijk element in de dubbele seksuele standaard is dat de norm voor vrouwelijke seksualiteit ambigu is, ze moeten namelijk sexy zijn maar niet té seksueel actief. Vrouwelijke seksualiteit kan langs de ene kant 'goed' zijn wanneer ze sexy zijn. Maar langs de andere kant 'slecht' wanneer ze dan té seksueel actief zijn. Mannelijke seksualiteit is veeleer eendimensioneel, vanzelfsprekend, natuurlijk en positief. Traditioneel wordt op deze manier gevonden dat mannen beter worden en aan status winnen door seksuele activiteit, maar dat vrouwen erdoor aan status kunnen inboeten (Vanwesenbeeck, 2009). Vrouwen hebben meer te maken met een relatief strikte grens tussen wat aanvaard wordt en wat niet aanvaard wordt met betrekking tot seksueel gedrag. Vrouwen worden ook vaker geobjectiveerd en geseksualiseerd in de Westerse, gecommercialiseerde samenleving.

Deze dubbele seksuele moraal zal bovendien ook bevraagd worden bij de leerkrachten secundair uit Vlaanderen. Specifiek bekijkt men in hoeverre de leerkrachten hier mee akkoord zijn of niet.

3 LITERATUURSTUDIE

De vier belangrijkste concepten zijn nu grondig beschreven en worden uitvoerig in dit hoofdstuk bediscussieerd, met in het achterhoofd de onderzoeksvragen en de probleemstelling. In dit hoofdstuk wordt een bredere context schets gemaakt over wat sexting is en wat de verschillende motieven van personen zijn om aan sexting te doen. Daarnaast blijkt dat elke identiteitsgroep aan sexting kan doen, dit maakt de intersectionaliteit die bij sexting te vinden is des te interessanter. Nadien wordt het lessenpakket van Sensoa uitgebreid besproken waarin steeds elke werkvorm wordt uitgelegd. De drie subdoelen die bij het lessenpakket van Sensoa horen worden achteraf nog eens aangehaald, deze worden aangevuld met relevante bevindingen die te vinden zijn in de literatuur.

3.1 Sexting bij jongeren

Seksualiteit is een belangrijke dimensie van het mens-zijn gedurende het hele leven en omvat daarbij geslacht, genderidentiteit, genderrollen, seksuele geaardheid, erotiek, plezier, intimiteit en voortplanting (WHO, 2002). De seksualiteit van een individu wordt beïnvloed door de interactie van biologische, psychologische, sociale, economische, politieke, culturele, ethische, juridische, historische en spirituele factoren. Bovendien behouden 'seksualiteit', 'sexting' en 'jongeren of adolescenten' een opmerkelijke relatie.

Tijdens de adolescentie impliceert de constructie van een persoonlijke identiteit ook exploratie en het verkennen van deze seksualiteit (Barrense-Dias et al., 2017). Gaandeweg ontdekken jongeren hun seksualiteit waarbij tegenwoordig nieuwe technologieën met hun onbeperkte verbinding en onmiddellijke communicatie, de indruk geven volledig veilig te zijn en hierdoor interactieve, seksuele ervaringen beïnvloeden (Barrense-Dias et al., 2017). Op deze manier kan sexting bij adolescenten ervoor zorgen dat ze sneller ontwikkelen in hun seksuele identiteit of seksualiteit (Temple & Choi, 2014). Deze veronderstelling verschilt uiteraard van persoon tot persoon en kan niet gegeneraliseerd worden naar alle adolescenten of jongeren.

Er wordt wel méér aan sexting gedaan dan een aantal jaren geleden, wellicht omdat nu bijna alle jongeren een smartphone hebben (Adriaensen, 2020). Dit hoeft niet te verbazen aangezien online interacties een belangrijk onderdeel zijn geworden van de jongerencultuur. Door de toename van het versturen van sext-berichtjes of seksueel getinte foto's of video's is het belangrijk dat jongeren gesensibiliseerd worden of aandachtig worden gemaakt voor de voorwaarden om aan sexting te doen. De voornaamste voorwaarden zijn: er moet communicatie zijn tussen de betrokken partijen, er is vertrouwen in elkaar, je moet toestemming vragen voordat je seksueel getinte berichten of foto's verstuurd, je zet geen druk op een andere persoon om bepaalde beelden te sturen en het is belangrijk om jezelf onherkenbaar te maken op een beeld of op een video (Hasinoff, 2016).

Eerder onderzoek heeft zich vooral toegespitst op twee domeinen wanneer het gaat over sexting, namelijk onderzoek vanuit de communicatiewetenschappen en de psychologie (Van Ouytsel, Walrave, Ponnet, & Temple, 2019). Toch is onderzoek vanuit een gender-en diversiteitsperspectief ook van belang.

> *"A person cannot 'just' study sexuality, because sexuality is never separate from history, class, race, or a host of other social relations." (Weston, 2011)*

Uit dit citaat wordt duidelijk dat het bestuderen van seksualiteit in de sociale wetenschappen nooit los staat van het individu en haar intersectionele identiteit (Weston, 2011). Een intersectionele identiteit wordt gevormd door de combinatie van factoren die samen iemands identiteit opbouwen waardoor de kwetsbaarheid van een individu vergroot wordt (Collins & Bilge, 2020). Deze aspecten kunnen zijn: het geslacht, de scholingsgraad, de leeftijd, de herkomst, de seksuele voorkeur, de religie, de gezondheidssituatie, de sociaaleconomische status,… Ofwel ervaar je meer privilege door bepaalde identiteitsaspecten, ofwel ervaar je juist meer onderdrukking.

In dit onderzoek focust men enkel op de genderidentiteit van jongeren en de leeftijd van de adolescenten. Andere diversiteitsaspecten van de individuen worden buiten beschouwing gelaten ondanks dat deze intersectionele aspecten ook interessant en relevant kunnen zijn in relatie tot sexting. Dit zal verder onderzoek nog moeten aantonen en bekrachtigen.

Er blijkt een duidelijke associatie te zijn tussen de sexy online zelfpresentaties en de seksuele attitudes of het seksueel gedrag van adolescenten (van Oosten, Peter, & Boot, 2015). Dit verband kan verschillen naargelang de leeftijd van het individu. Eerder onderzoek toonde aan dat jongeren verschillende seksuele ontwikkelingsstadia doormaken naarmate ze ouder worden. Jonge adolescenten (13-14 jarigen) zouden het meest gefocust zijn op het ontwikkelen van een seksuele identiteit en het vormgeven van hun eigen lichaam. Oudere adolescenten (17-18 jarigen) daarentegen zijn meer verwikkeld in romantische relaties en hebben al geslachtsgemeenschap. Bovendien zijn oudere adolescenten minder geneigd om seksueel getinte foto's of video's te versturen aangezien zij hun seksuele nieuwsgierigheid meer kunnen bevredigen door seks te hebben met meerdere seksuele partners. Sexting wordt op deze manier ervaren als een fase van seksueel experimenteren voor tieners die nog niet klaar zijn om aan seksuele praktijken deel te nemen.

Naast het gedrag of de ervaring van sexting dat kan verschillen naargelang leeftijd, kan deze ook verschillen naargelang genderidentiteit omdat mannen, vrouwen, non-binaire of genderfluïde personen een verschillende maatschappelijke verwachting hebben met betrekking tot het seksueel gerelateerd gedrag (Dir, Coskunpinar, Steiner, & Cyders, 2013).

Zoals in de inleiding al werd beargumenteerd blijkt uit onderzoek dat jongens meer dan meisjes vragen om seksueel getinte foto's of video's door te sturen, dat jongens vaker vragen om geslachtsdelen op een webcam te tonen en jongens ontvangen ook dikwijls een seksueel getinte foto of video (Van Ouytsel, Walrave, Ponnet, Heirman, & d'Haenes, 2014). Meisjes worden mogelijks meer onder druk gezet door mannelijke leeftijdsgenoten om aan sexting te doen (Willard, 2010). Hieruit kan geconcludeerd worden dat jongens vaker de positie innemen van ontvanger van een seksueel getinte foto of video. Meisjes daarentegen zijn meer de verstuurder van zo een foto of video. Dit versterkt en benadrukt alleen maar het idee van de dubbele seksuele moraal doordat jongens hierdoor kunnen pronken met seksueel getinte beelden van een meisje waardoor het meisje alleen maar slechter wordt aanzien.

Er heerst dus nog steeds een maatschappelijk gegenderde visie bij jongens en meisjes wanneer het gaat over sexting of seksueel gedrag[3]. Vrouwelijke sexters worden gezien als kwetsbaar, naïef en onverantwoordelijke slachtoffers (Hasinoff, 2013). Terwijl de mannelijke sexters niet of nauwelijks ter sprake komen in huidig onderzoek over sexting. Hieraan toegevoegd worden tienermeisjes vaak benoemd als 'sletten' wanneer ze hun seksuele verlangens online uiten. Bij jongens daarentegen wordt juist niet verwacht of niet gewenst dat ze seksueel geremd worden in hun verlangens en op deze manier wordt toegang tot online pornografie meestal wel als normaal gezien. Deze dubbele standaard met betrekking tot genderidentiteit is van belang voor dit onderzoek aangezien ook leerkrachten beïnvloed kunnen worden door deze gedachten.

Het merendeel van de campagnes en interventies richten zich voornamelijk op de slachtoffers van online seksueel grensoverschrijdend gedrag (Naezer & Krebbekx, 2019). Vanuit de redenering dat het maken en opsturen van een seksueel getinte foto of video niet verstandig is aangezien dit de verspreiding van beelden in de hand werkt. Dit terwijl er pas een probleem ontstaat als dit materiaal ongewenst verspreid wordt. Deze campagnes en interventies die zich richten op de slachtoffers van sexting benadrukken dat deze slachtoffers vooral meisjes of vrouwen zijn (Hasinoff, 2013). Dit werkt het principe van victim blaming in de hand. En dit is net wat het lessenpakket van Sensoa probeert tegen te gaan, zij willen het principe van victim blaming verminderen en de dubbele standaard die heerst bij de genderidentiteit overbruggen.

3.1.1 Motieven om aan sexting te doen

Vervolgens bestaan er verschillende motieven waarom jongadolescenten aan sexting doen. Het sluit namelijk aan bij de seksuele ontwikkeling van jongeren (Sensoa, 2021). Andere motieven kunnen zijn: om interesse te tonen, voorafgaand aan of als aanvulling bij een seksuele ontmoeting, om te flirten, om een periode dat een koppel gescheiden is te overbruggen, om een unieke

[3] Zie pagina 12 bij het hoofdstuk over conceptualisering voor de definitie van 'dubbele seksuele moraal'.

vertrouwensband te creëren tussen partners, om seksueel zelfvertrouwen te krijgen, etc. Als gevolg hiervan spelen zowel de media als leeftijdsgenoten vaak een belangrijke rol bij het vormgeven van de seksuele attitudes, overtuigingen en verwachtingen van adolescenten (Lippman & Campbell, 2014). Ook de normen of opvattingen die heersen binnen een bepaalde sociale groep kunnen uitmaken of er al dan niet aan sexting wordt gedaan. Wanneer jongeren meer goedkeuring krijgen in hun vriendengroep of sociale groep om aan sexting te doen, dan zijn ze ook meer geneigd om dit gedrag te stellen.

De motieven om aan sexting te doen kunnen sterk verschillen naargelang de context, attitudes, overtuigingen en verwachtingen van het individu maar ook van de sociale groep of vriendengroep waartoe het individu behoort. Uit eerder onderzoek blijkt dat online risicogedrag sterk samenhangt met bestaande offline risico's die er al zijn in het leven van jongeren (Livingstone & Smith, 2014). Deze risicofactoren en risicogroepen werden eerder in de inleiding aangehaald. De uitdaging bestaat er nu in om de relatie tussen de verschillende online en offline risico's te onderzoeken en hierop voort te bouwen zodat men effectieve interventies kan ontwerpen.

Bovendien kan je bij sexting steeds verschillende posities innemen, ofwel ben je een verstuurder ofwel een ontvanger van een seksueel getint bericht. Wie dan de ontvanger is van een sext-bericht kan ook verschillen, meestal is het een lief binnen een romantische relatie (Van Ouytsel, Walrave, Ponnet, et al., 2014). Maar het kan ook naar iemand zijn op wie je verliefd bent, naar een goede vriend, naar een onbekende of naar iemand die je online hebt leren kennen. Vanuit de maatschappelijk gegenderde visie is de jongen vaker de ontvanger van een foto of een video en het meisje is vaak de verstuurder (Van Ouytsel, Walrave, Ponnet, et al., 2014).

3.2 Lessenpakket Sensoa: praten over sexting

Dit onderzoek wil nagaan welke factoren ervoor zorgen dat sexting al dan niet bespreekbaar wordt gemaakt in een schoolcontext. Het lessenpakket van Sensoa kan helpen om sexting bespreekbaarder te maken, om de bekwaamheid van leerkrachten te verhogen om in te grijpen in online seksueel grensoverschrijdend gedrag en om de heersende attitudes en percepties bij leerkrachten over sexting te veranderen. Daarom wordt in dit hoofdstuk meer uitleg gegeven over het lessenpakket genaamd 'Praten over sexting'. Het is namelijk belangrijk dat leerkrachten het belangrijkste jargon van online en mobiele communicatie onder de knie krijgen, zichzelf op de hoogte houden van de nieuwste toepassingen die adolescenten gebruiken en daarnaast met hun leerlingen praten over hun mediagebruik. Bekendheid over de verschillende motieven en mogelijke gevolgen van sextinggedrag zouden een open dialoog kunnen vergemakkelijken en de geloofwaardigheid van leerkrachten onder hun leerlingen kunnen vergroten.

Er bestaan vanuit Sensoa (2020) verschillende werkvormen die leerkrachten helpen om sexting bespreekbaar te maken in de klas:

Naam van de werkvorm	Doelgroep	Doelstellingen
Brainstorm, sexting is…	12-18 jaar	De leerlingen weten wat sexting is, wat het juist betekent; De leerlingen leren de verschillende manieren van sexting kennen.
KLAAR over sexting	12-16 jaar	De leerlingen weten waar ze op moeten letten als ze een naaktfoto willen versturen; De leerlingen weten dat ze voor zichzelf mogen beslissen of ze willen sexten of niet, en hoe ze meer veiligheid kunnen inbouwen; De leerlingen weten wat victim blaming inhoudt; De leerlingen weten wat mag en niet mag inzake sexting.
Waarom wel/niet?	14-18 jaar	De leerlingen verwoorden tips om op een veilige manier aan sexting te doen; De leerlingen kennen de belangrijkste aandachtspunten inzake sexting; De leerlingen weten dat er veel redenen zijn om al dan niet te sexten; De leerlingen zijn in staat om, gebaseerd op de aandachtspunten, voor zichzelf de afweging te maken om al dan niet aan sexting te doen.
Sextingtraject	14-18 jaar	De leerlingen leven zich in anderen in en bekijken situaties hierbij vanuit een voor hen mogelijk onbekend standpunt; De leerlingen leren de gevolgen van doorgestuurde naaktfoto's inschatten; De leerlingen weten wat victim blaming inhoudt en leren dit herkennen.
Uit-de-kleren-praatjes	14-18 jaar	De leerlingen kunnen onderhandelen over sexting; De leerlingen kunnen herkennen wanneer druk aanwezig is; De leerlingen leren hun mening verwoorden en hun grenzen bewaken.
Is er een veilige manier?	14-18 jaar	De leerlingen leren risico's van verzendingsmethodes inschatten; De leerlingen leren dat geen enkele verzendingsmethode volledig veilig is; De leerlingen leren bewuste keuzes maken inzake verzendingsmethodes.
Tien stappen	14-18 jaar	De leerlingen denken na over de voor hen belangrijke voorwaarden van sexting; De leerlingen weten dat er verschillende manieren zijn om een 'ja' te vragen.
Vraag eens een sext	14-18 jaar	De leerlingen denken na over de voor hen belangrijke voorwaarden van sexting; De leerlingen weten dat er verschillende manieren zijn om een 'ja' te vragen; De leerlingen kunnen hun mening verwoorden en hun grenzen aangeven inzake sexting; De leerlingen kunnen zich inleven in een sexting-situatie.

Een eerste tool heet 'Brainstorm, sexting is…'. Het doel van deze werkvorm is om de leerlingen (12 tot 18 jaar) kennis te laten maken met sexting, zodat ze weten wat het is en wat het juist betekent (Sensoa, 2020). Ze leren op deze manier de verschillende vormen van sexting kennen. In de vorm van een groepsgesprek kan je als leerkracht duidelijkheid scheppen bij de leerlingen over wat sexting juist inhoudt. Het is belangrijk dat de leerlingen nadenken in stilte en dat ze nadien hun mening of visie delen.

De tweede werkvorm heeft als naam 'KLAAR over sexting', met als doelgroep de 12 tot 16-jarigen (Sensoa, 2020). De organisatie KLAAR maakte een filmpje met als thema sexting en waar je juist op moet letten. Vervolgens beantwoorden de leerlingen verschillende vragen na het zien van deze aflevering. In de aflevering van KLAAR worden er verschillende, belangrijke elementen over sexting besproken. Zoals waar je op moet letten wanneer je een naaktfoto verstuurt, dat je voor jezelf mag beslissen of je wilt sexten of niet, wat victim blaming inhoudt en wat er juist mag en wat niet mag inzake sexting.

De volgende tool heet 'Waarom wel/niet?' (Sensoa, 2020). Tijdens deze les verwoorden leerlingen tips om op een veilige manier aan sexting te doen, ze leren de belangrijkste aandachtspunten inzake sexting kennen, de leerlingen krijgen aangeleerd dat er veel redenen zijn om al dan niet te sexten zodat ze tot slot in staat zijn om voor zichzelf de afweging te maken om al dan niet aan sexting te doen. Deze doelstellingen vervullen oudere leerlingen (14 tot 18 jaar) door in groepjes samen na te denken over redenen en argumenten aan de hand van situatieschetsen die door Sensoa werden opgesteld.

Vervolgens het 'Sextingtraject' dat werd opgesteld voor leerlingen van 14 tot 18 jaar (Sensoa, 2020). Hier kruipen de leerlingen in de huid van één van de personages in een niet oké sextingtraject, namelijk wanneer een sext op een of andere manier wordt gedeeld met derden. Er wordt dieper ingegaan op enkele voorbeeldsituaties van sextingtrajecten, en de gevoelens en de motivaties van de betrokkenen worden hierbij uitgebreid besproken. Bij elke casus worden enkele vragen gesteld die de leerlingen trachten te beantwoorden. De doelstellingen van deze tool gaan als volgt: de leerlingen leven zich in anderen in en bekijken hun situaties vanuit een onbekend standpunt, ze leren de gevolgen van doorgestuurde naaktfoto's inschatten en de leerlingen weten wat victim blaming inhoudt en leren dit herkennen.

Een vijfde tool heeft als naam 'Uit-de-kleren-praatjes' en heeft drie doelstellingen, namelijk de leerlingen leren onderhandelen over sexting, ze leren herkennen wanneer er druk aanwezig is in een bepaalde situatie en ze leren hun eigen mening verwoorden en hun grenzen bewaken (Sensoa, 2020). Het opzet is dat er verschillende situaties worden voorgelegd waarin gevraagd wordt om

letterlijk uit de kleren te gaan. Het is aan de leerlingen om vervolgens te beargumenteren hoe ze hierop zouden reageren.

Bij 'Is er een veilige manier?' gaan de leerlingen (14 tot 18 jaar) online op zoek naar verschillende verzendingsmethodes voor sexting en leren ze deze apps kennen en/of gebruiken (Sensoa, 2020). Het is de bedoeling dat deze apps worden aangevuld met aangeraden apps van Sensoa. Vervolgens schrijven de leerlingen op waarom ze denken dat deze verzendingsmethodes veilig zijn. De papieren worden steeds doorgegeven per groepje en het volgend groepje schrijft bij de gekozen app van het vorige groepje op waarom ze denken dat dit niet veilig is. Er worden op voorhand verschillende criteria meegegeven die ze in het achterhoofd moeten houden bij de beoordeling van de apps. Op deze manier leren de studenten de risico's van verzendingsmethodes kennen en leren ze dat geen enkele methode volledig veilig is.

Een voorlaatste werkvorm heet 'Tien stappen' en wordt vooral gebruikt voor 14 tot 18 jarigen (Sensoa, 2020). De bedoeling is dat de leerlingen stappen één tot negen zelf invullen waarbij ze weten dat stap tien 'het vragen van een pikante foto' inhoudt. Ze vragen zich af hoe ze bij die tiende stap komen opdat het nog steeds plezierig door de andere wordt ervaren, hoe krijg je met andere woorden steeds een 'ja' bij elke stap? Op deze manier leren de leerlingen nadenken over de voor hen belangrijke voorwaarden van sexting en weten ze dat er verschillende manieren zijn om een 'ja' te krijgen of te vragen.

Tot slot de laatste tool heet 'Vraag eens een sext'. Met deze werkvorm gaan leerlingen echt met elkaar chatten door post-its naar elkaar te schrijven (Sensoa, 2020). De bedoeling is dat de leerlingen (14 tot 18 jarigen) zich inleven in een bepaald personage dat wordt voorgesteld in een beginsituatie- of schets. Het wordt in groep gespeeld, maar de schrijver hakt steeds de knoop door over wat hij/zij/hun wilt antwoorden. De bedoeling is dat ze binnen vijftien minuten één van de onderstaande doelen kunnen bereiken: op een liefdevolle manier en in vertrouwen vragen naar een sexy foto van de ander, op een leuke en sexy manier duidelijke toestemming krijgen om in vertrouwen een foto van zichzelf te sturen en op een leuke en niet opdringerige manier kunnen overgaan naar wat meer sexy, pikante berichtjes (wel rekening houdend met de grenzen van een ander). De tool heeft als doel om zich helemaal in te leven in een ander en te leren hoe het beter kan.

3.3 Doelen lessenpakket

Na een uitgebreide uiteenzetting van de verschillende werkvormen die het lessenpakket omvat worden in dit hoofdstuk de verschillende subdoelen die de sexting-interventie heeft van naderbij bekeken. Bij elk doel wordt er steeds terug gelinkt naar de literatuur die hierover te vinden is.

Deze doelen werden in dit onderzoek steeds bevraagd bij leerkrachten die het lessenpakket hebben gebruikt, maar ook bij leerkrachten die het (nog) niet hebben gehanteerd.

3.3.1 Doel 1: communicatie verbeteren tussen leerkracht en leerling

Een eerste doel van het lessenpakket van Sensoa over sexting is om de communicatie tussen leerkrachten en leerlingen over sexting te verbeteren. Hiermee wil Sensoa inspelen op het gegeven dat sexting en het praten over sexting nog in de taboesfeer blijft in een schoolcontext. Sexting wordt gedefinieerd als een schending van de norm van 'goed' online gedrag, terwijl stigmatiserende reacties op sexting worden genormaliseerd (zoals shaming en pesten) (De Ridder, 2019). Er heerst nog een stigma over sexting en deze wordt gereproduceerd door percepties van sociale media, maatschappelijke reacties en omringende culturele waarden op sexting. Dit maakt het voor jongeren niet gemakkelijk om openlijk te praten over seksuele praktijken en ervaringen in de context van digitale media. Uit onderzoek blijkt dat jongeren zich sterk distantieerden van sexting, geen enkele respondent gaf toe dat hij er zelfs maar aan dacht om semi-naaktfoto's te sturen (De Ridder, 2019).

Jongeren hebben ook een bepaalde perceptie over leeftijdsgenoten die aan sexting doen blijkt uit eerder onderzoek (De Ridder, 2019). Ze vinden dat het een eigen keuze is om al dan niet aan sexting deel te nemen. Maar ze voegden er wel aan toe dat het niet slim is om hiervoor te kiezen en benadrukten dat ze zelf niet aan sexting zouden doen. Ze vinden dat sexting een 'persoonlijke keuze' is, hierdoor ontstaat er een morele afstand die deze jongeren scheidt van leeftijdsgenoten die wel aan sexting doen. Deze morele afstand wordt ook gecreëerd doordat er niet face-to-face over sexting wordt gepraat. Alleen via digitale kanalen wordt erover gepraat, en dan meestal om sexters die een foto of video maken te schande te maken of sexting-foto's te bespreken.

Doordat jong-adolescenten niet of maar beperkt praten over sexting met leeftijdsgenoten, wordt de drempel alleen maar hoger om dit te bespreken met hun leerkrachten. Toch wil het project van Sensoa ervoor zorgen dat deze communicatie openlijker en gemakkelijker gaat. Er wordt in dit onderzoek onderzocht in welke mate het lessenpakket hierin slaagt. Bovendien wordt er nagegaan hoe de communicatie van leerkrachten secundair uit Vlaanderen over sexting verloopt en of er eventueel factoren zijn die die communicatie vooruit helpt of juist in de weg staat. Deze bevinding helpt Sensoa aangezien ze hierdoor meer inzicht krijgen in de huidige situatie als het gaat om communicatie over sexting tussen leerlingen en leerkrachten. Het lessenpakket kan hier bijgevolg rekening mee houden, en aangepast worden aan de noden die leerkrachten hebben.

3.3.2 Doel 2: bekwaamheid verhogen bij leerkrachten

Een tweede doel van het lessenpakket van Sensoa over sexting gaat erover dat leerkrachten bekwamer moeten zijn om in te grijpen in situaties van online grensoverschrijdend gedrag.

Leerkrachten voelen zich niet op hun gemak bij het houden van klassikale bijeenkomsten over pesten en over relaties bij hun leerlingen (Van Ouytsel, Walrave, & Van Gool, 2014). Ze ervaren verschillende belemmeringen waardoor ze moeilijk over de onderwerpen kunnen praten (Eisenberg, Madsen, Oliphant, & Sieving, 2013). Ze maken zich bijvoorbeeld zorgen over de reacties van de ouders, leerlingen of directie. Deze bezorgdheid over reacties van derden was het hoogst als het zou gaan over seksueel geweld, abortus en seksuele geaardheid.

Daarnaast zijn leerkrachten ook bang dat ze hun eigen opvattingen en waarden ten onrechte aan leerlingen zouden 'opleggen' (Buston, Wight, & Scott, 2001). In seksuele voorlichting, en dus ook bij lessen over sexting, wordt er gesproken over de gevoelens, waarden en attitudes die hiermee gepaard gaan. Onderzoek toont aan dat leerkrachten over voldoende vertrouwen in hun eigen vermogen beschikken om studenten de correcte informatie te geven die ze nodig hebben over seksualiteit en veilige seks (Barr et al., 2014; Haignere, Culhane, Balsley, & Legos, 1996). Ze maakten zich eerder zorgen over de emotionele en affectieve kant van de leerlingen. Ze willen zich hier niet te veel in bemoeien als het gaat over seks. Het blijkt dan moeilijk voor leerkrachten om hier neutraal over te blijven, terwijl er vanuit de huidige onderwijstheorie wordt gesuggereerd dat ze dat moeten. Dit haalt Sensoa (2020) ook aan, leerkrachten zouden nog te vaak aan victim blaming doen wanneer het over sexting gaat (Naezer & van Oosterhout, 2021). De kritische vraag die hierbij gesteld kan worden is opdat het mogelijk is om steeds neutraal te blijven over een thema zoals sexting. Vaak wordt er ongewild wel een bepaalde perceptie over sexting geuit en gedeeld.

Bovendien ervaren leerkrachten in het secundair onderwijs dat ze weinig tijd hebben om seksuele voorlichting op een correcte manier te ontwikkelen en hierop voor te bereiden (Buston et al., 2001). Ze vinden ook dat ze maar weinig begeleiding krijgen om dit toch op een juiste en correcte manier te doen. Ze ervaren verschillende bezorgdheden en belemmeringen als het gaat over voorlichting in de klas. Deze opvatting zal ook bevraagd worden in de interviews met leerkrachten secundair. Nochtans is het belangrijk dat leerkrachten in het secundair onderwijs stil staan bij wat sexting inhoudt, waarom jongeren eraan deelnemen en hoe het samenhangt met andere vormen van risicovol gedrag. Hierin probeert het toolpakket van Sensoa te helpen, men stelt daarbij de vraag of het lessenpakket leerkrachten helpt om bekwamer te reageren op situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag.

3.3.3 Doel 3: percepties en attitudes van leerkrachten over sexting veranderen

Ten derde hebben leerkrachten steeds bepaalde percepties en attitudes wanneer het gaat over sexting. Leerkrachten doen nog te vaak aan victim blaming wanneer er wordt gesproken over sexting (Naezer & van Oosterhout, 2021; Sensoa, 2020). Ze leggen de schuld van de publiek

verspreide foto, berichtje of video bij de maker in plaats van bij diegene die zonder toestemming het seksueel beeld heeft verstuurd en verspreid (Naezer & van Oosterhout, 2021).

Bij victim blaming in geval van sexting wordt er aan drie condities voldaan (Hasinoff, 2017). Het verspreiden van een (half)naakte foto of video wordt door betrokkenen gezien als een vergissing van diegene die de foto heeft verspreid, de schuld wordt gegeven aan de persoon die aanvankelijk de foto heeft verstuurd en sexting wordt algemeen als verkeerd beschouwd door alle betrokkenen. Bovendien is de persoon die de foto's of video's maakt en verzendt een actieve deelnemer. Vanuit de literatuur over victim blaming bij sexting wordt ook duidelijk dat wanneer een persoon niet impliciet voor zo een soort foto heeft gevraagd, hij/zij/hun het volste recht heeft om deze door te sturen en te verspreiden (Hasinoff, 2013).

Uit eerder literatuuronderzoek blijkt dat er een onderscheid gemaakt kan worden tussen 'slechte' en 'goede' slachtoffers wanneer het gaat over victim blaming (Krieger, 2017). Wanneer jongeren vrijwillig een seksueel beeld versturen, en deze vervolgens wordt verspreid, dan worden ze beschouwd als medeplichtig aan hun slachtofferschap. Deze personen worden dus niet gelijk behandeld als 'goede' slachtoffers. 'Goede' slachtoffers worden gechanteerd of hier werden foto's van gemaakt zonder hun toestemming. En deze jongeren zouden wel meer sympathie of hulp aangeboden krijgen.

Door het verspreiden en doorsturen van halfnaakte foto's of video's wordt de term sexting in een slecht daglicht geplaatst. Uit een studie blijkt dat veel mensen sexting zien als iets negatief en hebben op deze manier een negatieve attitude of perceptie tegenover sexting (Hasinoff, 2017). Het leidt niet alleen tot schaamte en verdriet voor een individu, maar ze vinden dat veel jongeren die sexten gevolgen ervaren die ernstiger zijn dan ze hadden gedacht. Ze vinden het zelfs dom of geen goede keuze wanneer jongeren wel aan sexting zouden doen. Toch wordt de leuke kant van sexting hierin vergeten, sexting kan nog steeds op een leuke en fijne manier gebeuren tussen twee partijen.

Dit zijn verschillende percepties die nu heersen over sexting. Wanneer men vervolgens kijkt naar de dubbele seksuele moraal wordt deze ook meer en meer in stand gehouden door aan sexting te doen (Vanwesenbeeck, 2009). Attitudes omtrent sexting zijn nog steeds erg gebaseerd op de dubbele seksuele moraal. Dit houdt in dat meisjes die aan sexting doen dikwijls worden uitgemaakt voor 'slet' en is het schaamtevol gedrag wanneer ze sexten (Ringrose et al., 2012). Jongens die aan sexting doen daarentegen worden als stoer aanzien. Maar vanuit feministische hoek claimen ze om het recht van meisjes en vrouwen om net als jongens en mannen hun seksualiteit online te beleven zonder dat ze daarom bang moeten zijn voor reputatieschade. Dit

toont aan hoe relevant het concept 'genderidentiteit' (en bovenal de genders 'man' en 'vrouw') is in relatie tot sexting.

3.4 Conclusie

Na de bespreking van de belangrijkste doelen van het lessenpakket van Sensoa is het van belang om hier kort over te reflecteren. Uit de literatuurstudie blijkt dat sexting meestal op een veilige en leuke manier verloopt, wanneer er toch aan online seksueel grensoverschrijdend gedrag wordt gedaan is het van belang om hier snel op in te spelen.

Berichten via de gsm of laptop kunnen zich snel verspreiden en hierdoor onbedoelde ontvangers bereiken (Van Ouytsel, Walrave, & Van Gool, 2014). Dit kan verregaande gevolgen hebben voor diegene die het sext-bericht heeft verstuurd. Slachtoffers van zo een voorval kunnen het onderwerp worden van pesterijen en hierdoor negatieve groepsdruk ervaren. Gezien de verbanden tussen sexting, negatieve relaties met leeftijdsgenoten en psychosociale problemen die de gezondheid van leerlingen in gevaar kunnen brengen, kan de betrokkenheid van leerlingen bij online seksueel grensoverschrijdend gedrag ook een negatief effect hebben op het schoolklimaat (naast de individuele gevolgen voor de afzender) (Van Ouytsel, Walrave, & Van Gool, 2014).

Scholen zouden zich op deze uitdaging kunnen voorbereiden door een beleid te ontwikkelen om sexting aan te pakken. Uit onderzoek blijkt dat zo een goed sexting-beleid uit drie cruciale elementen moet bestaan (Van Ouytsel, Walrave, & Van Gool, 2014). Namelijk (1) een betrokkenheid van meerdere belanghebbenden, (2) preventiestrategieën en (3) interventieplannen. Deze doelen moeten deel uitmaken van een lange termijn inspanning om het schoolklimaat in die mate te verbeteren. In de context van pesten, moeten scholen preventie-en interventieprogramma's voor (cyber)pesten implementeren en de inhoud ervan aanpassen om ook sexting-gerelateerde en online risico's aan te pakken.

Vaak wordt er al veel ingezet in programma's of interventies die pesten en cyberpesten op school tegengaan (Bisschops, 2012). Maar ook het doorsturen van seksueel getinte foto's of video's is een vorm van cyberpesten. Cyberpesten kan namelijk het resultaat zijn van online seksueel grensoverschrijdend gedrag, dit kan vervolgens ook zorgen voor pesten in de real-life wereld. Het lessenpakket van Sensoa wil – naast de drie voorgestelde doelen – ook dit cyberpestgedrag en vervolgens het pestgedrag op scholen doen verminderen.

4 METHODOLOGISCH KADER

Nu de probleemstelling is geformuleerd, de belangrijkste concepten gedefinieerd zijn en er bredere contextualisering is gebeurd, wordt in dit deel de methodologie beschreven. Dit uitschrijven geeft een houvast aan de onderzoeker zelf en biedt de lezer de kans om kritisch te reflecteren over het onderzoek en de daar bijhorende onderzoeksresultaten. In de eerste sectie wordt het onderzoeksopzet en de dataverzamelingsmethode aan de hand van een steekproef uiteengezet. Nadien wordt beargumenteerd welke onderzoeksmethode gebruikt wordt en hoe de vragenlijst opgesteld werd opdat de data geanalyseerd kan worden. Tot slot volgt ook een persoonlijke kritische reflectie over mijn positie als onderzoeker en over de ethiek van het onderzoek.

4.1 Onderzoeksopzet

Het opzet van dit onderzoek is om te achterhalen welke factoren een invloed hebben op hoe sexting al dan niet bespreekbaar gemaakt kan worden door leerkrachten bij hun leerlingen in het secundair onderwijs en om de doeltreffendheid van de lessenbundel van Sensoa over sexting te evalueren. Deze evaluatie van het lessenpakket kan enigszins niet veralgemeend worden omdat er maar drie leerkrachten bevraagd zijn die het lessenpakket hebben gehanteerd[4].

Dit zal geëvalueerd worden door rekening te houden met drie deelvragen. Deze vragen gaan na hoe leerkrachten communiceren met hun leerlingen over sexting, hoe bekwaam leerkrachten zijn om in te grijpen in online seksueel grensoverschrijdend gedrag bij leerlingen en wat de eigen kennis en attitudes van leerkrachten zijn over sexting. De leerkrachten die het lessenpakket hebben gebruikt kunnen vervolgens bekrachtigen of verwerpen of het lessenpakket heeft geholpen in het bereiken van de vorige drie doelen. Bovendien blijkt vanuit de literatuur dat sexting steeds op een andere manier gebeurd (ofwel versturen, ontvangen of rondsturen) naargelang de genderidentiteit dat een individu heeft. Het is interessant om deze ervaring ook bij leerkrachten te bevragen rekening houdend met de genderidentiteit van de studentenpopulatie waarover zij beschikken.

4.2 Sample

De uitvoering van dit onderzoek gebeurde aan de hand van kwalitatieve diepte-interviews met leerkrachten secundair onderwijs in Vlaanderen. Dit zijn enerzijds leerkrachten die het lessenpakket van Sensoa 'Praten over sexting' in het verleden al hebben gebruikt en leerkrachten die dit niet hebben gehanteerd. Het pakket is twee jaar geleden opgemaakt (in 2020), dus ging men voor dit onderzoek op zoek naar leerkrachten secundair onderwijs die de voorbije twee jaar

[4] Zie pagina 25-26 in de sectie over 'sample' voor meer duiding en uitleg bij deze hypothese.

het lessenpakket hebben gebruikt. Er werden ook leerkrachten in het secundair onderwijs uit Vlaanderen bevraagd die graag hun ervaringen over hoe zij sexting bespreekbaar maken bij hun leerlingen willen delen opdat het onderzoeksdoel bereikt kan worden.

Om de steekproef te bemachtigen werd gebruik gemaakt van het doelgericht steekproef trekken. Op de nieuwsbrieven en sociale media van Sensoa en het onderzoekscentrum RHEA werd er meermaals een wervingstekstje geplaatst voor het vinden van respondenten. Bovendien beschikt Sensoa over een contactenlijst van leerkrachten die het lessenpakket in het verleden hebben gedownload. Via deze weg werden ook leerkrachten aangesproken. Om nog meer leerkrachten aan te trekken om deel te nemen aan dit onderzoek werd er ook verteld dat er tien filmtickets op het einde verloot werden onder de deelnemers. Desondanks bleven de reacties uit om deel te nemen aan het onderzoek. Een betere manier om respondenten te rekruteren bleek de sneeuwbalmethode te zijn. Deze werd ingezet om de hele steekproef te vinden, waardoor uiteindelijk dertien leerkrachten werden gevonden (zie bijlage 1). Bij de sneeuwbalmethode contacteer je eerst personen die voldoen aan de criteria die nodig zijn voor de respondenten. Vervolgens vraag je aan die persoon om nog één of meer andere personen te noemen die ook voldoen aan de criteria (Mortelmans, 2013; Rubin & Rubin, 2011). Door deze methode was het uiteindelijk mogelijk om dertien leerkrachten secundair uit Vlaanderen, die al dan niet het lessenpakket van Sensoa hebben gehanteerd, te bevragen.

De criteria waar de respondenten aan voldeden waren de volgende: ze zijn leerkracht in het secundair onderwijs (in het algemeen onderwijs ASO, in het beroepsonderwijs BSO en/of in het technisch onderwijs TSO) en hebben mogelijks de voorbije twee jaar gebruik gemaakt van het lessenpakket. Het pakket werd niet opgesteld voor de noden die nodig zijn in het buitengewoon onderwijs, omwille van deze reden was het dus niet mogelijk om leerkrachten in het buitengewoon onderwijs te bevragen. Om de laatste vraag te beantwoorden is het ook belangrijk dat de verschillende leerkrachten lesgeven aan leerlingen die over verschillende genderidentiteiten beschikken. Dit houdt in dat er rekening gehouden moet worden met de genderidentiteiten: man, vrouw, non-binair of genderfluïde. Zo kan er achterhaald worden of de noden van leerlingen verschillen naargelang de genderidentiteit die ze hebben. In het onderzoek zijn er leerkrachten bevraagd die leerlingen in hun klas hebben die zich identificeren als transgender of non-binair. Desondanks blijkt dat het verloop van sexting vooral verschilt naargelang de genderidentiteiten man en vrouw, dit zal uitgebreid in de hoofdstukken over de resultaten en het algemeen besluit aan bod komen.

Er deed maar één man mee aan dit onderzoek, de overige twaalf personen identificeerden zich allemaal als vrouw. Door de sneeuwbalmethode toe te passen en doordat ik bovenal vrouwelijke leerkrachten kende zorgde dit ervoor dat ik vooral vrouwelijke leerkrachten secundair heb

gesproken. De feminisering van het onderwijs kan hier ook een verklaring voor bieden. In 2020 identificeerden bijna 65% van de leerkrachten zich als vrouw, dit duidt op een sterke ondervertegenwoordiging van mannelijke leerkrachten in het Vlaams onderwijs (Groseman, 2020). Desondanks kan het niet deelnemen van mannelijke leerkrachten aan dit onderzoek als een zwakte aanzien worden. De meerderheid van de respondenten had eerder een jonge leeftijd, er waren maar drie leerkrachten die een leeftijd hadden richting de 50 jaar. Bovendien gaf de meerderheid van de respondenten les binnen een secundaire school met het onderwijstype ASO (namelijk zeven leerkrachten), twee leerkrachten gaven les in het BSO en twee leerkrachten in het TSO. Eén leerkracht gaf les aan zowel het ASO als aan het BSO en één leerkracht aan het TSO en BSO.

Een belangrijke kanttekening hierbij is dat de steekproef van leerkrachten die het lessenpakket niet hebben gebruikt (tien leerkrachten) groter is dan de leerkrachten die het toolpakket wel hebben gebruikt (drie leerkrachten). Hierdoor is het onmogelijk om de deelvragen over het lessenpakket te veralgemenen naar de hele populatie leerkrachten. Toch wordt er in de resultaten-sectie hierover kort gereflecteerd. De antwoorden van alle respondenten stonden wel in voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen over de communicatie, de bekwaamheid van leerkrachten en over de kennis, attitudes en percepties van de leerkrachten.

De meeste interviews zijn fysiek doorgegaan. Omdat ik de keuze liet bij de respondent zijn ook enkele interviews doorgegaan via MS Teams of Google Meet. Een interview nam ongeveer één uur in beslag. Alvorens met het interview werd gestart werd hen gevraagd om een informed consent te tekenen. Op deze manier werden hun rechten veilig gesteld en kon er achteraf geen misverstand ontstaan, waardoor de ethiek van de masterproef alleen maar vergroot wordt.

4.3 Onderzoeksmethode en vragenlijst

Er is gekozen voor een kwalitatieve methode voor het beschrijven van het onderzoeksprobleem. Kwalitatief onderzoek helpt in het blootleggen van de ervaringen van de respondenten waardoor de belevenissen vanuit de standpunten van de respondenten begrepen kunnen worden (Howitt & Cramer, 2010). De onderzoeker probeert vervolgens de interpretaties van de respondenten te duiden.

Bij diepte-interviews is het mogelijk om de mechanismen achter de antwoorden te bevragen door voortdurend de 'waarom-vraag' te stellen, dit biedt interessante inzichten voor het verklaren van een fenomeen (Mortelmans, 2013; Rubin & Rubin, 2011). Als onderzoeker bevraag je personen die kennis of ervaring hebben met het fenomeen dat je onderzoekt. Dit zorgt ervoor dat je door diepte-interviews af te nemen in detail de ervaringen, motivaties en meningen van de respondenten leert kennen. Op deze manier leert men het onderzoeksprobleem te zien op een

manier die verschillend is van het perspectief waarop jij als onderzoeker naar het probleem kijkt. Het zorgt ervoor dat het onderzoeksprobleem correct en alomvattend in beeld wordt gebracht. Desondanks is het bij diepte-interviews moeilijk om conclusies te trekken die voor heel de doelgroep gelden aangezien je als onderzoeker onbewust de respondent kan beïnvloeden. De positie van mezelf als onderzoeker zal in het hoofdstuk over 'persoonlijke reflectie' nog aan bod komen.

De interviewleidraad werd opgesteld rekening houdend met de onderzoeksvragen die in deze masterproef behandeld werden en nam dezelfde structuur aan als de indeling die werd gehanteerd in de literatuurstudie (zie bijlage 2). Er werden verschillende, brede thema's besproken tijdens de interviews. Deze thema's waren: algemene indruk over het fenomeen 'sexting', communicatie tussen leerkracht en leerling verbeteren, bekwaamheid verhogen om in te grijpen bij situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag, percepties en attitudes van leerkrachten verbeteren en de genderidentiteit van leerlingen. De analyse van de interviews zal in het volgende hoofdstuk besproken worden. Zodoende kunnen de uitgangspunten, met name de verschillende onderzoeksvragen, bekrachtigd of weerlegd worden na een kritische reflectie van de resultaten en het theoretisch kader.

4.4 Data analyse

Dataverzameling en data analyse werden gelijktijdig gedaan, en de thematische analyse verliep via een iteratief proces (Mortelmans, 2013; Rubin & Rubin, 2011). De resultaten van een diepte-interview werden steeds vergeleken met de data die eerder al gevonden was om eerdere bevindingen te testen. Steeds opnieuw werd er geprobeerd de resultaten die gevonden werden te bevragen door nieuwe gegevens te betrekken in de analyse. De kern van de analyse was om de data in eerste instantie af te breken om ze vervolgens opnieuw op te bouwen aangezien hij beter aangepast zal zijn aan de vorige resultaten en aan het theoretisch kader. Tijdens het coderen was het belangrijk dat er steeds teruggegrepen werd naar de onderzoeksvraag (Mortelmans, 2013). Aangezien de codes instonden voor het beantwoorden van deze vragen. In de laatste stap werden deze codes en resultaten ook gerapporteerd zodat het op het einde mogelijk was de vragen correct te beantwoorden aan de hand van de verkregen data. Deze laatste stap in het analyseren van data is het rapporteren. Dit zal uitgebreid aan bod komen in het volgende hoofdstuk waar alle resultaten van de uitgevoerde diepte-interviews uitgelicht worden.

De data analyse gebeurde aan de hand van het open, axiaal en selectief coderen in het softwareprogramma NVivo. Een eerste stap is het open coderen waar men de gegevens ging opdelen in kleinere gehelen door het geven van namen of labels (Mortelmans, 2013; Rubin & Rubin, 2011). Voorbeelden van dergelijke namen of labels in dit onderzoek zijn de volgende: sexting nog taboe, onvoorbereid om hier op in te gaan, leerlingen mogen foto's ontvangen, jongens

vaker ongewenst sturen,… In het axiaal coderen worden de losse codes, gevonden in het open coderen, verbonden tot één geheel. Zodat de dubbele codes vermeden kunnen worden en ze nadien met elkaar in relatie gebracht kunnen worden. Tenslotte de laatste stap is het selectief coderen waar concepten met elkaar worden verbonden. In dit onderzoek gebeurde het axiaal en selectief coderen door vier hoofdtermen toe te voegen, namelijk: communicatie leerkracht en leerling, bekwaamheid verhogen ingrijpen OSGG, attitudes en percepties sexting en genderidentiteit en sexting.

4.5 Ethiek

Ethiek en integriteit gaat over de relatie tussen onderzoeker en respondent, waarbinnen het belangrijk is dat de onderzoeker op een veilige en ethische manier omgaat met de data die de respondent aan de onderzoeker vrijgeeft (Verweij, 2013).

Het is belangrijk dat de privacy van de deelnemende respondenten steeds gegarandeerd werd (Mortelmans, 2013; VUB, n.d.). Dit gebeurde door in het begin van elk diepte-interview een informed consent te laten tekenen waarin ze aangaven geheel vrijwillig aan het onderzoek deel te nemen. Het gaf hen ook de mogelijkheid om te beslissen om al dan niet deel te nemen aan het onderzoek (VUB, n.d.). Hierin werd verzekerd dat de informatie uit het interview alleen door mezelf als onderzoeker beluisterd of geanalyseerd zal worden en dat de respondenten ten alle tijden het recht hebben om het onderzoek stop te zetten. De gegevens werden ook steeds anoniem verwerkt, zonder herleidbaar te zijn tot de persoon. Dit gebeurt door in de analyse-sectie fictieve voornamen of schuilnamen te kiezen voor de respondenten. Verder zal de opname ook vernietigd worden na de uitwerking van het interview. De respondenten gaven toestemming om de uitkomsten van het interview te verwerken in een verslag of in een wetenschappelijke publicatie en om het interview te laten opnemen door een voice-recorder.

4.6 Persoonlijke reflectie

Het is belangrijk om een grondige reflectie over mezelf als onderzoeker uit te voeren (Mortelmans, 2013). De positie van mezelf als onderzoeker heeft ook invloed op de betrouwbaarheid van het onderzoek. Aangezien je als onderzoeker nooit neutraal en los van het thema staat. Voordat een onderzoeker interviews uitvoert heeft hij al een mening of een verhaal klaar over de eventuele resultaten. Toch heb ik geprobeerd deze zo veel mogelijk uit te schakelen en heb ik de bevindingen die de respondenten gaven steeds getoetst aan de theoretische achtergrond, niet aan mijn eigen bevindingen. Daarbij kende ik een aantal respondenten al op voorhand, dit kan ervoor zorgen dat de resultaten niet altijd even betrouwbaar zullen zijn omdat ze sociaal wenselijk willen antwoorden. Desondanks is het niet zo een zwaar beladen thema om over te praten dus merkte ik als onderzoeker dat ze er wel open en eerlijk over durfden te antwoorden en het zelfs leuk vonden

om over dit thema te spreken. Daarnaast hadden veel respondenten een jonge leeftijd, hadden een witte huidskleur en behoorden tot de middenklasse. Dit zijn allemaal intersectionele aspecten die ook mijn eigen identiteit omvatten. Hierdoor werd ik niet geprivilegieerd in mijn positie als onderzoeker, maar ook niet onderdrukt waardoor machtsrelaties onbekend waren tussen mezelf en de respondenten. Dit maakt dat de positie van mij als onderzoeker niet veel invloed heeft gehad op de resultaten in dit onderzoek, toch is een grondige zelfreflectie steeds nodig om de betrouwbaarheid van het onderzoek te bevorderen.

Tot slot is de keuze voor dit topic en de achtergrondinformatie van de onderzoeker ook van belang aangezien deze twee factoren ook het onderzoek kunnen beïnvloeden. Gezien mijn vooropleiding in de Sociologie en de Master in de Gender en Diversiteit die ik nu volg, merk ik dat seksuele educatie en vorming voor jongeren een topprioriteit is in de samenleving. Naast de doelgroep (jongeren) die mij erg interesseert, vind ik het onderwerp over 'sexting' ook erg boeiend en bovenal relevant. Het taboe dat er nog over heerst moet opengebroken worden waardoor het voor jongeren alleen maar gemakkelijker wordt om erover te praten. Daarom was het zeker interessant om hier met leerkrachten over te praten aangezien zij mij nog veel konden bijleren en ik kon hen ook wat meer bijsturen over het thema. De interesse voor het onderwerp heeft er ook voor gezorgd dat ik me graag verdiepte in het thema waardoor deze masterproef tot een goed einde gebracht kon worden.

5 RESULTATEN

Zoals in het methodologisch kader al werd geduid, worden in dit hoofdstuk de belangrijkste resultaten die gevonden werden in dit onderzoek toegelicht en gerapporteerd. In dit hoofdstuk worden de onderzoeksvragen beantwoord, daarom is het belangrijk om tijdens deze uitwerking steeds rekening te houden met de literatuur die eerder al gevonden was. In het laatste hoofdstuk worden deze resultaten bediscussieerd en gerapporteerd in een algemeen besluit.

De indeling van dit hoofdstuk ziet er als volgt uit. Eerst bekijkt men hoe leerkrachten de termen 'sexting' en 'online seksueel grensoverschrijdend gedrag' omschrijven. Nadien worden de drie subdoelen van het lessenpakket van Sensoa geanalyseerd. Deze analyse kan voor nieuwe inzichten zorgen voor Sensoa om eventuele aanpassingen door te voeren aan het toolpakket. Deze drie subdoelen zijn: communicatie over sexting, ingrijpen in situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag en attitudes en percepties over sexting. De laatste onderzoeksvraag onderzocht of het verloop van sexting verschilt naargelang de leerling een meisje of een jongen is, deze onderzoeksvraag zal in dit hoofdstuk ook beantwoord worden. Als laatste bekijkt men de resultaten van drie leerkrachten die het lessenpakket hebben gehanteerd en wordt er geanalyseerd of het toolpakket erin is geslaagd de vorige drie subdoelen te bereiken.

5.1 Omschrijving sexting en online seksueel grensoverschrijdend gedrag

Het is belangrijk om in de analyse en in functie van de onderzoeksvragen rekening te houden met hoe leerkrachten de termen 'sexting' en 'online seksueel grensoverschrijdend gedrag' zouden omschrijven. Hierdoor kennen we de algemene indruk van leerkrachten over beide concepten en in welke mate zij deze termen aan elkaar gelijkstellen of juist niet.

Eerst analyseren we hoe de respondenten het begrip 'sexting' omschreven en welke elementen zij het belangrijkst vonden in deze beschrijving. Vanuit de literatuur wordt sexting als volgt omschreven: online seksueel getinte tekstberichtjes, foto's of video's uitwisselen (Sensoa, 2021). Omwille van de breed gekozen definitie vielen alle omschrijvingen van sexting die leerkrachten gaven hieronder. Maar leerkrachten gingen zelfs specifieker in het definiëren van het begrip. Zo definieerde één leerkracht sexting als volgt:

> *Nathalie (23 jaar, BSO): "Ja ik denk dat dat vooral via de telefoon, dus via sms en via sociale media seksueel getinte berichten versturen is en dat kunnen gewoon berichten zijn maar ook foto's en zo verder."*

Nadien werd bekeken hoe zij de term 'online seksueel grensoverschrijdend gedrag' zouden omschrijven of definiëren. En net als bij de vorige vraag werd hen gevraagd welke elementen ze in deze beschrijving het belangrijkst vonden. In het hoofdstuk omtrent 'conceptualisering' werd

benoemd in welke situaties sexting grensoverschrijdend wordt. Deze situaties zijn de volgende: wanneer er geen toestemming is om pikante tekstberichtjes uit te wisselen, wanneer er druk wordt gezet om (half)naakte beelden te versturen, wanneer je ongewenst beelden van jezelf verstuurd of wanneer er een grote ongelijkwaardigheid is tussen de betrokkenen die seksuele getinte videochats maken (Sensoa, 2021). Dit waren ook de verschillende situaties die werden aangegeven door de leerkrachten.

> *Bas (22 jaar, ASO): "Grensoverschrijdend gedrag zou ik zien als iets dat niet wederzijds is. Dus sexting zou iets moeten zijn dat van twee kanten komt, dat alle twee de personen hier goedkeuring voor geven, impliciet of expliciet. En als dat niet zo is, dan is dat grensoverschrijdend als iemand dat niet wilt. Bijvoorbeeld als je wordt gedwongen of als je gewoon een foto aankrijgt dat je niet wilt, dan is dat ook al grensoverschrijdend genoeg want je wilt dat niet ontvangen dus dat werkt langs twee kanten denk ik."*

Alle respondenten, buiten één leerkracht, rapporteerden dat er meer verschillen zijn tussen de twee termen dan dat er overeenkomsten tussen zijn. De verschillen waren dan vooral: geen goedkeuring bij online seksueel grensoverschrijdend gedrag en bij sexting wel, je wordt niet gedwongen om aan sexting te doen maar bij online grensoverschrijdend gedrag wel en sexting is met toestemming van beide partijen en de andere term niet. Eén leerkracht zag toch overlap tussen beide termen, ze gaf dit aan in het volgende citaat:

> *Katrien (24 jaar, ASO + BSO): "Ik denk omdat het online is dat het moeilijker is om de lijn er tussen te trekken, ik denk dat er zeker wel ergens een overlap tussen zit omdat je niet altijd weet of de andere het wilt, in het echte leven is het gemakkelijker om dat af te leiden of iemand daar open voor staat. Maar online zijn er veel verhalen van ongewenste foto's te krijgen. Niet iedereen vindt dat even tof maar dat is moeilijk omdat te weten als het online gebeurd."*

5.2 Communicatie over sexting

5.2.1 Factoren die het communiceren over sexting belemmeren

In deze sectie worden de factoren die het communiceren over sexting belemmeren uiteengezet en aangehaald. Een minderheid van de leerkrachten (vier leerkrachten) gaf aan dat ze nog nooit over sexting hebben gesproken in de klas als een lesonderwerp. Eén van de redenen waarom deze leerkrachten nog niet over het onderwerp hebben gesproken was vooral de schaamte en ongemakkelijkheid die nog bij het onderwerp kwam kijken. En deze schaamte bij de leerkracht werd versterkt doordat de leerlingen het ongemakkelijk vonden om over onderwerpen zoals seks en relaties te praten.

> *Jonne (23 jaar, ASO): "Ik hoor dan van leerkrachten Natuurwetenschappen in het eerste jaar, dat zij dat voor de klas aan het vertellen zijn en dat de helft van de leerlingen niet weet wat de leerkracht wilt zeggen, die kennen al die termen nog niet en die begrijpen niet wat er gezegd wordt."*

Uit de resultaten bleek dat deze schaamte uit verschillende factoren voorkwam namelijk door de onwetendheid die sommige leerlingen nog hebben over seks en omdat ze merken dat sommige leerlingen geen nood hebben om hierover te spreken. Hieruit wordt duidelijk dat sexting nog een taboe is voor verschillende personen, zowel voor leerkrachten maar dus ook voor leerlingen (De Ridder, 2019). Toch was het maar een minderheid (vier respondenten) die aanhaalde dat sexting zich nog in de taboesfeer situeert. Het merendeel van de respondenten vond het niet ongemakkelijk om te praten over sexting en ervaarden dit niet als een taboe onderwerp (zie sectie 5.2.2). Eerder onderzoek bevestigde wel dat sexting nog een taboe is, sexting werd in deze studie gedefinieerd als een schending van de norm van 'goed' online gedrag, terwijl stigmatiserende reacties op sexting werden genormaliseerd (De Ridder, 2019). Maar zoals in het hoofdstuk over attitudes en percepties van de leerkrachten nog zal blijken ervaart de meerderheid sexting niet als 'fout' online gedrag (zie hoofdstuk 5.4).

De ongemakkelijkheid die er nog is bij leerkrachten wanneer ze praten over sexting kan ook verklaard worden doordat er een duidelijk verschil is tussen de grenzen die de leerlingen hebben wanneer het gaat over seks en relaties.

> *Evi (47 jaar, TSO + BSO): "Ik denk dat het verschil vooral ligt in de leeftijd van de leerlingen. Je hebt er sommige die echt met seksualiteit bezig zijn en andere die nog met de lego en auto's spelen dus ik denk dat dat voor mijn lessen vooral het grootste probleem is, je hebt er die al seks gehad hebben en er zijn er die daar nog niet mee bezig zijn."*

Door dit verschil in grenzen, ervaring en leeftijd wanneer het gaat over seks, seksualiteit en sexting bij leerlingen, wordt het ook moeilijker om over dit onderwerp te praten gaven de vier leerkrachten aan. Bovendien haalde het merendeel van de leerkrachten aan dat er in één leeftijdscategorie een duidelijk verschil kan zijn in seksuele grenzen, dit wordt later in de resultaten-sectie besproken. De ongemakkelijkheid en het verschil in seksuele grenzen zijn twee verklaringen voor de veronderstelling dat leerkrachten afhankelijk kunnen zijn van hun leerlingen wanneer ze willen praten over sexting.

Een andere factor die het communiceren over sexting belemmert bij leerkrachten is omdat het onderwerp 'sexting' niet tot hun vakgebied behoort en daarom nog nooit hebben gecommuniceerd over het fenomeen.

> *Jonne (23 jaar, ASO): "Er is nog geen leerling naar mij gekomen en ik heb daar nog nooit over gesproken, want ik geef Frans, dat zou eventueel wel kunnen maar dan kunnen ze toch niet antwoorden of kunnen ze toch niet hun mening geven. Ik denk dat dat vooral bij Godsdienst is of bij Natuurwetenschappen maar op school hebben wij daar niet echt iets specifiek voor."*

Deze leerkrachten zagen niet in hoe het thema 'sexting' relevant kon zijn in hun les. Zo haalde een Franse leerkracht in de eerste graad aan dat leerlingen nu al moeite hebben met het spreken van de Franse taal waardoor het helemaal moeilijk wordt om gevoelens uit te drukken in het Frans over sexting. De andere drie leerkrachten vonden dit ook de voornaamste reden om niet te communiceren over sexting in hun les, ze vonden het niet van belang en uit de context om te praten over het thema. Dit wilt niet zeggen dat ze dit in de toekomst helemaal niet willen doen, maar dan eerder in een ander project, niet binnen het vak waarin ze lesgeven.

Twee leerkrachten gaven hun positie als leerkracht aan als een belemmering voor het communiceren met hun leerlingen over sexting. Ze denken dat een gesprek over sexting niet goed is aangezien de leerlingen er niet over zouden kunnen praten, en zeker niet tegen een leerkracht. Leerlingen zouden denken dat hun ongerustheden en bekommernissen zouden doorverteld worden door de leerkrachten, ook al zouden ze dit niet doen.

> *Evi (47 jaar, TSO + BSO): "Ik heb het in het algemeen moeilijk met 'wie ben ik om hun grenzen te bepalen'."*

Ze vinden dus dat het niet hoort om – omwille van de positie die ze hebben als leerkracht – de grenzen van hun leerlingen te bepalen en te adviseren wat ze zouden doen in hun positie.

Een laatste reden waarom de communicatie tussen leerkracht en leerling moeilijk loopt is omdat ze de klas niet goed genoeg kennen om hier openlijk over te praten.

> *Elise (30 jaar, ASO): "En zeker in het begin, ik heb dat onderwerp zo ver mogelijk naar achter geschoven in het thema want als je er zo direct als eerste thema mee begint dan zou ik dat niet zien zitten, maar vanaf je zo een klas een beetje kent dan gaat dat wel vind ik. Het is gewoon in het begin kan dat zo een heel ongemakkelijk of vervelend onderwerp zijn."*

Het is dus belangrijk om eerst een veilige omgeving te creëren waarbinnen iedereen – zowel leerkrachten als leerlingen – elkaar tot op zekere hoogte goed genoeg kennen om hier openlijk en op een betrouwbare manier over te spreken. Deze veilige omgeving kan gecreëerd worden door de dichte band die leerkrachten hebben met hun leerlingen en deze band wordt versterkt wanneer ze ook klastitularis zijn van deze leerlingen. De creatie van een veilige omgeving zal ervoor zorgen dat er op een veilige en open manier over het onderwerp gesproken kan worden. En dit zal de klassfeer alleen maar bevorderen.

5.2.2 Factoren die het communiceren over sexting bevorderen

Negen leerkrachten van de dertien deelnemers gaven aan dat ze gemakkelijk konden communiceren met hun leerlingen over sexting. Een eerste factor die die communicatie bevordert is dat er tijdens de les al eens over het onderwerp is gesproken. Twee leerkrachten hadden tijdens een les over identiteitsvorming al eens over sexting gesproken, aangezien het belang van grenzen aangeven en het creëren van zelfvertrouwen tijdens dit lesonderwerp werd benadrukt. Sexting kon hieraan gekoppeld worden. Twee andere leerkrachten gaven eerder al les over online gedrag en de risico's van sociale media en het internet, en het thema sexting kwam ook hier aan bod. Ik heb ook drie leerkrachten gesproken die seksuele opvoeding geven en tijdens deze lessen al eens hebben gecommuniceerd over sexting. De andere twee leerkrachten hebben al eens over sexting gecommuniceerd tijdens hun stage in een project dat ze moesten uitvoeren. Uit onderstaand citaat wordt duidelijk wat dit project juist inhield.

> *Bas (22 jaar, ASO): "Tijdens mijn opleiding als leerkracht hebben wij daar eens een project rond gedaan op een school. Dus wij hadden allemaal logo's van sociale media zoals Snapchat, Pornhub, Instagram, Messenger, Whatsapp,… weggelegd en dan gingen we daar in kringgesprek over praten: wat is nu een goede sociale media om aan sexting te doen."*

Wanneer het gaat over het belang van de vertrouwensrelatie tussen leerkrachten en leerlingen over sexting zijn er verschillende visies: de minderheid vindt dat wanneer de vertrouwensrelatie tussen een leerkracht en een leerling niet zo sterk is, de leerlingen het gemakkelijker zouden vinden om te praten over sexting. Twee leerkrachten, die tijdens hun stage een project over seksualiteit uitvoerden, bevestigden deze assumptie. Een andere leerkracht, die zowel zorg-als

vakleerkracht is, had al eens meegemaakt dat een leerling naar haar toe kwam om zijn/haar/hun problemen met het ongewenst aankrijgen van een seksueel getinte foto te delen. Ze had deze persoon nog niet eerder in haar les gehad en merkte dat de persoon daardoor opener kon zijn bij haar als zorgleerkracht. Maar er zijn ook resoluut andere stemmen die het volgende beargumenteren. Zij vonden dat zo een onderwerpen juist niet door een onbekende persoon gegeven moeten worden. En zij vinden het juist belangrijk dat er een veilige omgeving wordt gecreëerd waar zowel leerlingen elkaar goed kennen en vertrouwen, maar ook de leerkracht moet gekend zijn en op die manier betrouwbaar.

> *Evi (47 jaar, TSO + BSO): "Ik heb zelf als student vaak meegemaakt dat ze dit soort onderwerpen aan een stagiaire gaven en ik vond dat je zoiets niet deed, want je moet wel echt weten wie dat je voor je klas hebt en die al goed genoeg kennen."*

Vijf leerkrachten gaven als reden voor de open communicatie over sexting met hun leerlingen aan dat dit kwam door hun eigen, open persoonlijkheid. Wanneer leerkrachten openlijk over verschillende onderwerpen of situaties communiceren met hun leerlingen merken ze dat de communicatie over sexting ook gemakkelijker verloopt. Dit wordt kort samengevat in volgend citaat:

> *Nathalie (23 jaar, BSO): "Ik denk dat dat ook wel door mijn eigen persoonlijkheid komt omdat ik altijd zo ben opgevoed met taboes die niet bestonden in ons gezin. Ik vind ook dat je als leerkracht er juist bent om jongeren mee te helpen in hun groeiproces en je moet daar niet belachelijk over doen want seks en relaties en wat proberen en experimenteren zit daar ook bij."*

Vervolgens haalden zes leerkrachten aan dat de open en gemakkelijke communicatie over sexting volgens hen komt door de jongere leeftijd die zij hebben. Ze merkten dat leerlingen naar hen kwamen omdat ze nog maar net aan het werk zijn en hierdoor dichter bij de leefwereld staan van de leerlingen. Hun collega's zijn vaker iets ouder en de jongere leerkrachten merken dat zij nog meer naïef zijn wanneer het gaat over sexting. De oudere leerkrachten gaan er sneller vanuit dat sexting niet gebeurd bij hen op school. Bovendien doen zij ook nog meer aan victim blaming volgens de jongere leerkrachten. Dit houdt in dat de schuld en schaamte van een publiek verspreide foto bij de maker van de foto wordt gelegd in plaats van bij de verspreider (Sensoa, 2020). Maar de jongere leerkrachten haalden aan dat leerlingen vooral naar hen toe kwamen met problemen, verhalen of anekdotes over sexting omdat ze dichter bij hun leefwereld staan.

> *Fien (22 jaar, ASO): "Ik denk ook wel dat mijn leeftijd daar een rol in kan spelen, omdat die ook zoiets hebben van 'ah ja mevrouw kent Snapchat en Instagram', terwijl dat veel*

collega's zoiets hebben van 'ik weet wat dat is, maar ik zou niet weten wat je ermee kan doen'."

5.2.3 Communicatie over sexting tussen leerlingen

Naast de communicatie tussen leerlingen en leerkrachten zijn we ook kort ingegaan op de communicatie tussen leerlingen onderling. Desondanks is het moeilijk om deze bevindingen te veralgemenen omdat de communicatie tussen leerlingen wordt bekeken vanuit de visie van leerkrachten. En deze visie kan verschillen van de meningen die leerlingen zelf hebben.

De meerderheid was het ermee eens dat de leerlingen onderling wel eens praten over sexting. Maar dit zou eerder hypothetisch blijven. Dit bevestigt de ideeën in het theoretisch kader. Eerder onderzoek toonde namelijk aan dat er nog een stigma heerst wanneer het gaat over sexting en deze zou gereproduceerd worden door percepties van sociale media, maatschappelijke reacties en omringende culturele waarden op sexting (De Ridder, 2019). Hierdoor distantiëren veel jongeren zich van sexting en zal geen enkele leerling toegeven om er nog maar aan te denken om semi-naaktfoto's te sturen.

Bovendien wordt er onder de leerlingen eerder lacherig gesproken over sexting. Dit bekrachtigt het idee dat er enkel over sexting wordt gepraat om een foto of video van een persoon te schande te maken of om sexting-foto's te bespreken (De Ridder, 2019). Net zoals wordt bevestigd in onderstaand citaat:

Bas (22 jaar, ASO): "Ik hoor dan in de gangen: 'heb jij die nudes gezien?' Er wordt dus niet zo serieus over gepraat, het is eerder om te lachen dan om er serieus over te praten."

Andere leerlingen toonden veel interesse voor het onderwerp en blijven daarom napraten met hun leeftijdsgenoten over sexting en andere persoonlijke thema's. Tot slot hangt de communicatie tussen leerlingen af van de cultuur waarin ze leven. Waarbij vooral de moslimcultuur werd aangehaald zijnde dat zij meer respect hebben voor hun lichaam en omdat seks en relaties nog steeds een taboe is voor het huwelijk. Dit zou kunnen verklaren waarom sommige leerlingen niet openlijk praten over sexting of geen seksueel getinte berichten, foto's of video's versturen. Dit werd door drie verschillende leerkrachten aangehaald.

Fien (22 jaar, ASO): "Ik denk dat sommige culturen wel meer respect hebben voor hun 'zijn' en hun lichaam dan andere culturen. Ik denk wel dat daar een verschil in zit."

5.2.4 Tips en aanbevelingen voor verbeterde communicatie

Tenslotte werden ook verschillende tips aangehaald die de communicatie over sexting tussen leerkrachten en leerlingen kan verbeteren. Ze zouden in de toekomst wel meer over seks en relaties willen praten door bijvoorbeeld actuele voorbeelden te gebruiken, door persoonlijke

situaties te betrekken, door de lessen anoniem te maken zodat leerlingen anoniem kunnen handelen en zich niet helemaal bloot moeten geven. Maar ook zouden ze graag een lessenpakket of handleiding voor handen hebben die deze communicatie kan verbeteren. Vijf leerkrachten gaven aan dat wanneer ze meer voorbereid zouden zijn op dit thema ze ook gemakkelijker zouden kunnen communiceren over dit thema. Dit wordt ook bevestigd in volgend citaat:

> *Katrien (24 jaar, ASO + BSO): "Een concrete handleiding of wat richtvragen dat je kan stellen om het zo wat open te trekken en cijfergegevens lijkt me ook wel interessant om te kunnen meegeven. Zo extra achtergrondinformatie, want je weet wel wat het is maar de details daar ben ik absoluut niet vanop de hoogte, dus een pakket van Sensoa kan denk ik wel nuttig zijn om het onderwerp open te trekken."*

Er werd dus bevestigd dat een lessenpakket met richtvragen, achtergrondinformatie, feiten,… ervoor kan zorgen dat communicatie over sexting gemakkelijker verloopt.

5.3 Ingrijpen in situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag

Het volgende onderdeel peilt naar de bekwaamheid van leerkrachten om in te grijpen in situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag die zich voordoen op school en of er al dan niet wordt ingegrepen. Deze bekwaamheid verhogen is het tweede subdoel dat het lessenpakket van Sensoa over sexting wilt bereiken, daarom is er gekozen om dit te bevragen bij leerkrachten secundair uit Vlaanderen.

Als eerst analyseerde men of er al situaties van online seksueel grensoverschrijdend waren gebeurd op school. Er werd hen uitgelegd wat er met deze term juist wordt bedoeld en wat deze allemaal inhoudt[5]. Van de dertien deelnemers hebben negen leerkrachten al situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag meegemaakt bij hun leerlingen op school, de overige vier leerkrachten nog niet of waren hiervan niet op de hoogte. Ze antwoordden dan vaak dat ze denken van niet, of dit in ieder geval niet weten. Dit laatste genuanceerd antwoord maakt duidelijk dat ze er zich bewust van zijn dat online seksueel grensoverschrijdend gedrag kan gebeuren buiten de ogen van henzelf als leerkracht.

Bovendien vindt het merendeel van de leerkrachten dat er meer gecommuniceerd moet worden over sexting enerzijds, maar ook over het grensoverschrijdend gedrag anderzijds. En dit moet op school gebeuren, maar dit kan ook al beginnen in de opvoeding. Jongeren moeten zich bewust worden van de gevaren van sexting. Deze gevaren kunnen zowel op school besproken worden maar ook met sociale groepen thuis, zoals met familie en vrienden.

5.3.1 Reageren op situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag

Wanneer er online seksueel grensoverschrijdend gedrag gebeurd op school (negen leerkrachten die dit bevestigden) gingen acht leerkrachten hier op in. De leerkrachten haalden aan dat ze dit zeker niet zouden negeren en hier wel melding van maken. Leerkracht Bas gaf hier één duidelijke reden voor:

> *Bas (22 jaar, ASO): "Natuurlijk als dat ook leidt tot pestgedrag op school dan moet dat natuurlijk wel."*

Hij vertelde dat wanneer online seksueel grensoverschrijdende situaties gebeuren op school zoals het doorsturen en verspreiden van seksueel getinte foto's of het belachelijk maken van een seksueel getint berichtje of video, dan is het de plicht van een leerkracht om hierop te reageren aangezien dit tot pestgedrag kan leiden. Daarom vond hij het belangrijk om in te grijpen in

[5] Zie pagina 11 bij het hoofdstuk over conceptualisering voor de definitie van 'online seksueel grensoverschrijdend gedrag'.

situaties waarin de seksuele grenzen, maar ook de emotionele grenzen van een leerling worden overschreden.

Een algemene trend die terugkwam uit de interviews was dat leerlingen vaak ook niet weten wat de gevolgen kunnen zijn van het maken of doorsturen van een seksueel getinte foto, bericht of video. Hierdoor zijn situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag snel gebeurd en onoverkomelijk. Het is dan de leerkracht zijn of haar of hun plicht om hen bewust te maken van de gevaren en risico's die aan sexting kunnen hangen. Naast de plicht om hen duidelijk te maken dat sexting ook op een fijne en veilige manier kan verlopen.

> *Kaat (33 jaar, ASO): "De leerlingen beseffen vaak ook niet wat de gevolgen en wat de gevaren zijn en dat is ook logisch want die zijn nog heel jong. Je beseft ook pas op latere leeftijd wat je echt hebt gedaan inzake sexting en je lacht daar in uw jeugdjaren alleen wat mee. En ergens is dat wel goed dat je op die leeftijd niet alles goed beseft maar het is wel belangrijk om te weten wat de gevolgen kunnen zijn."*

Hieruit blijkt dat leerlingen de gevaren die sexting soms met zich mee kunnen brengen, niet kennen. Het is dan de taak van de leerkracht om hier op in te spelen en deze toch proberen duidelijk te maken. Desondanks zijn leerkrachten vaak nog bang dat ze hun eigen opvattingen en waarden ten onrechte aan leerlingen zouden 'opleggen', daarom vinden ze het belangrijk om in de seksuele voorlichting wel stil te staan bij de feiten die er zijn wanneer het gaat over sexting (Buston et al., 2001). Het is belangrijk om hen correcte informatie te geven over sexting. Hiermee wordt bedoeld dat hen duidelijk wordt gemaakt dat sexting fijn en op een leuke manier kan verlopen, maar dat ze rekening moeten houden met gevaren en risico's die fout kunnen lopen wanneer ze hier niet op letten.

Bovendien werd ook geanalyseerd wie ze als eerste zouden aanspreken mocht er bijvoorbeeld een seksueel getinte foto of video van een leerling rondgaan op school, of wanneer een leerling wordt gedwongen om zo een foto of video te maken. Hieronder staan enkele antwoorden op deze vraag:

> *Silke (26 jaar, TSO): "Ik zou die altijd doorsturen naar de leerlingenbegeleiding want ik voel me daar niet bekwaam genoeg voor om een oplossing te gaan zoeken en te zeggen wat ze moeten doen."*

> *Martine (46 jaar, ASO): "Mijn idee was dan om misschien eerst het gesprek met het kind aan te gaan, ik zou liever het kind de kans geven om eerst iets te vertellen over de context."*

> *Fien (22 jaar, ASO): "Ik zou zo wat meer achtergrondinformatie vragen en op basis daarvan een lesje maken en dan niets zeggen over die situatie, maar ik denk als je daar een les over geeft en dat doet zich voor dan denk ik dat de leerlingen die daar mee bezig zijn zich dan wel aangesproken voelen en dat die dan ook wel beseffen waar ze eigenlijk mee bezig zijn."*

Deze citaten vertellen drie verschillende situaties over wie ze als eerste zouden aanspreken mocht er een online seksueel grensoverschrijdende situatie gebeuren op school. Dit kan de leerlingenbegeleiding zijn, de maker van een bepaald seksueel getint beeld, bericht of video, het klassikaal bespreekbaar maken, maar ook werden de ouders van de betrokken partijen ook wel eens als eerste aangesproken. Dit laat zien en bevestigt dat leerkrachten situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag niet zomaar aan zich laten voorbij gaan en het zeker durven om hier verschillende partijen over aan te spreken.

5.3.2 Niet reageren op situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag

Vijf leerkrachten gaven aan hier niet op in te gaan wanneer situaties van online seksueel grensoverschrijdend gebeuren. Hier werden ook verschillende redenen voor gegeven. Als eerst voelen leerkrachten zich nog te onbekwaam en onvoorbereid om hier op in te gaan. Ze weten niet goed hoe hier juist op gereageerd moet worden en hoe er gehandeld moet worden wanneer er situaties van online seksueel grensoverschrijdend gebeuren.

> *Bas (22 jaar, ASO): "Als er nu echt concrete situaties gaan voordoen waar er problemen bij zijn dan denk ik niet dat ik de geschikte persoon ben, dan weet ik niet hoe te reageren. Dat zou ik moeilijk vinden."*

Een automatische reactie is dan om deze problemen niet alleen op te lossen maar andere personen erbij te betrekken. Door de onvoldoende kennis en expertise die ze hebben om deze problemen aan te pakken vinden ze het beter, zowel voor hunzelf maar ook voor hun leerlingen, om raad te vragen aan andere personen. Deze andere personen zijn vaak andere collega's en dan in het bijzonder collega's in de zorg, zoals de leerlingenbegeleiding op school, het CLB en de directie. Naast de onvoldoende kennis of expertise over het aanpakken van problemen bij sexting, gaf één leerkracht een andere reden aan waarom zij niet zou helpen met het oplossen van de problemen maar anderen erbij zou betrekken. Deze reden wordt in het volgende citaat uitgelegd:

> *Liese (34 jaar, TSO): "Ik wil geen beelden te zien krijgen van een leerling die in mijn klas zit. Ik ga ook nooit een leerling daarover aanspreken als ik dat via via te weten ben gekomen. Ik geef het dan liever uit handen want dat is te lastig voor mij."*

Zij benadrukte meermaals tijdens het interview dat ze het lastig vindt om leerlingen te helpen bij situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag omdat ze het moeilijk zou vinden om seksueel getint beeldmateriaal van haar leerlingen te zien.

Vervolgens werden er verschillende andere redenen gegeven waarom leerkrachten niet reageerden op situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag. De belangrijkste reden die ze (vijf leerkrachten) hiervoor gaven was dat ze de hele situatie en context niet kennen. Wanneer een leerling wordt gedwongen om een naaktfoto door te sturen of wanneer een seksueel getint beeld wordt verspreid op school weten de leerkrachten niet wat het verhaal hierachter is. Ze vinden het daarom moeilijk om personen te veroordelen of met de vinger te wijzen, zoals uit onderstaand citaat duidelijk wordt.

> *Evi (47 jaar, TSO + BSO): "Dat vind ik een hele moeilijke omdat je eerst wilt weten: wat is het volledige verhaal of wat is de context van die foto en wat is daarmee gebeurd."*

Daarbij gebeurt de situatie vaker ook in de privésfeer waardoor het niet altijd gemakkelijk is om hierin te moeien als leerkracht. Aangezien je niet in de positie zit volgens hen om te vertellen wat ze mogen doen en wat ze niet mogen doen wanneer ze thuis zijn. Ze ervaren het als moeilijk om hierop te reageren en hun mening te uiten over privézaken. Dit bevestigt opnieuw het idee dat leerkrachten bang zijn om hun eigen opvattingen en waarden op te leggen aan hun leerlingen (Buston et al., 2001). Dit blijkt ook uit het volgend citaat dat rechtstreeks uit het interview komt:

> *Bas (22 jaar, ASO): "Dat is ook iets dat in de privésfeer gebeurd dus heb je dan het recht als leerkracht om daar op in te gaan, ik vind dat een hele moeilijke afweging."*

Eén leerkracht gaf een ander argument waarom zij het moeilijk vindt om te reageren op situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag bij hun leerlingen. Door de waarden en normen die heersen op haar school vindt ze het moeilijk om te praten over onderwerpen zoals seks en relaties. Vaak zijn deze waarden en normen nog erg conservatief wanneer het gaat over thema's zoals seks, sexting, relaties,… De school vindt het dan niet aanvaard of niet toepasselijk om openlijk over deze onderwerpen te praten met de leerlingen.

> *Evi (47 jaar, TSO + BSO): "Wat ik daar ook bij wil kaderen is, dat als ik dit soort onderwerpen doe de directie altijd over mijn schouder komt mee kijken. Die vinden dat er over zo een onderwerpen niet gepraat moet worden en vinden dat niet helemaal oké."*

Hieruit blijkt dat leerkrachten nog verschillende belemmeringen ervaren om op een juiste en correcte manier te praten over sexting, maar ook om in te gaan en te helpen bij situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag. Dit bevestigt het idee dat eerder in het theoretisch kader werd besproken dat leerkrachten nog verschillende bezorgdheden en belemmeringen ervaren als

het gaat over voorlichting in de klas (Buston et al., 2001). Ze voelen zich nog niet helemaal bekwaam om te les te geven over seks of over andere onderwerpen.

5.3.3 Aanbevelingen en tips om de bekwaamheid van leerkrachten te verhogen om in te grijpen in situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag

In dit laatste onderdeel bekijken we welke aspecten of elementen ervoor kunnen zorgen dat de bekwaamheid of competentie van leerkracht verhoogd wordt om in te grijpen in situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag bij hun leerlingen.

> *Bas (22 jaar, ASO): "Goed luisteren zonder eerst een oordeel te vellen is belangrijk en niet zomaar ineens afstappen op iemand en vragen wat zij gedaan heeft en daar kwaad op worden, dat werkt toch niet. Eerst gewoon een beeld proberen te krijgen van de situatie op een rustige manier."*

> *Jonne (23 jaar, ASO): "Ik denk ook in gesprek gaan met dan die zorgleerkrachten en lerarenbegeleiders want ik denk dat die daar ook wel meteen al een beeld van hebben hoe ze dat zouden aanpakken en dat je daar ook veel over kunt leren."*

> *Katrien (24 jaar, ASO + BSO): "Wat verdiepen in het onderwerp, bepaalde sites met informatie over sexting eens bekijken of eens een handleiding lenen of bekijken."*

In deze citaten wordt duidelijk hoe leerkrachten het beter en gemakkelijker zouden vinden om in te grijpen in situaties van grensoverschrijdend gedrag. Ze zouden eerst goed luisteren naar de leerlingen in kwestie en naar hun verhalen zodat de context achter de situatie duidelijk wordt. Dit zou hen meer inzicht geven in de emoties van de jongeren. Bovendien leek het ook interessant om in gesprek te gaan met de zorgleerkrachten en lerarenbegeleiders om hun verhalen en inzichten beter te leren kennen, zodat ze nog meer over het onderwerp (online seksueel grensoverschrijdend gedrag) en de aanpak hiervan kunnen leren. Het meer verdiepen in het onderwerp zou er ook voor kunnen zorgen dat ze het gemakkelijker vinden en zich meer bekwaam voelen om in te grijpen in situaties van grensoverschrijdend gedrag. Het is belangrijk dat leerkrachten in het secundair onderwijs stil staan bij wat sexting inhoudt, waarom jongeren eraan deelnemen en hoe het samenhangt met andere vormen van risicovol gedrag. Het toolpakket van Sensoa probeert hierin te helpen, in het hoofdstuk over het lessenpakket zal duidelijk worden of het toolpakket effectief heeft geholpen om meer bekwaam te reageren op situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag bij hun leerlingen.

5.4 Attitudes en percepties over sexting

Vervolgens werd de kennis, attitudes en percepties die leerkrachten hebben over sexting bevraagd, dit is het laatste subdoel van het lessenpakket van Sensoa. Het merendeel, buiten één leerkracht, vond sexting oké en zij vonden het niet ongewoon dat hun leerlingen sexten. Ze hadden geen vooroordelen ten opzichte van personen die aan sexting doen en ze hadden er geen bezwaar tegen.

> *Kaat (33 jaar, ASO): "Daar is zeker niets mis mee en dat hoort soms bij een relatie."*

> *Britt (28 jaar, BSO): "Het lijkt mij een vrije keuze als jij dat afspreekt met de persoon en je wilt dat allebei dan zie ik daar niks verkeerd in en we zijn ook 2022, we mogen een beetje meegaan met onze tijd en alles is nu eenmaal digitaal en gebeurt zo dus als mensen zichzelf daar goed bij voelen, waarom niet zou ik denken?"*

5.4.1 Voorwaarden om aan sexting te doen

Nochtans werden er enkele voorwaarden gegeven wanneer sexting dan juist oké is en mag gebeuren. Ten eerste moet er een vertrouwensband zijn tussen de personen die naar elkaar sexten. Wanneer dit vertrouwen er is, dan zou sexting op een fijne en veilige manier kunnen gebeuren en dan ziet het merendeel van de leerkrachten hier geen probleem in. Ten tweede is sexting oké mits er wederzijdse toestemming is tussen de personen die naar elkaar sexten. Ze moeten het beiden eens zijn met de beslissing om aan sexting te doen, waarbij geen enkele partij gedwongen mag worden om een seksueel getint berichtje, foto of video te versturen. De voornaamste voorwaarden die in de literatuurstudie waren gevonden gaan als volgt en liggen in lijn met de voorwaarden die de respondenten aangaven. Er moet communicatie aanwezig zijn tussen de partijen, er is vertrouwen nodig, toestemming is essentieel, geen druk om bepaalde beelden te sturen en als je een beeld of een video maakt moet je je onherkenbaar maken (Hasinoff, 2016).

Eén leerkracht vond aan sexting doen resoluut fout, zij vond het geen goed idee om hieraan mee te doen omdat de gevaren en risico's veel te groot zijn. Sexting zou hierdoor alleen maar schade toebrengen aan de personen die hieraan meedoen. Ze vindt niet dat je zomaar seksueel getinte beelden naar iemand doorstuurt, ook al is het vertrouwen aanwezig en is er wederzijdse toestemming. Ze vindt ook dat jongeren hier nog te jong voor zijn en dat de risico's voor hen nog veel te groot zijn. Ze keek dan vooral naar de toekomst waarin ze moeten solliciteren voor een job. Wanneer dat seksueel getint beeld dan terug wordt aangehaald kunnen ze veel toekomstkansen vergeten. Ze vertelde dit met de volgende woorden:

> *Liese (34 jaar, TSO): "Je stuurt beter geen foto's die delicaat zijn door naar iemand anders. Niet alleen voor uw partner, maar je weet niet wat er allemaal achter whatsapp*

zit en wat er allemaal wordt opgeslagen. Een snapchat duurt 10 seconden maar is dat wel echt zo? Er zit een hele database achter waar verschillende mensen aankunnen. Als je aan sexting wilt doen, druk dan een foto af en geef hem aan die persoon."

Desondanks was zij de enigste leerkracht die hier resoluut tegenin ging. Andere leerkrachten waren ook wel wat sceptisch wanneer het ging over de gevaren van sexting en waren van mening dat leerlingen zeker aan sexting mogen doen maar dat ze steeds goed moeten nadenken over de gevaren die eraan gekoppeld kunnen zijn.

Katrien (24 jaar, ASO + BSO): "Er hangen toch wel veel gevaren aan, het is dus belangrijk om hier slim mee om te gaan, zet je uw gezicht erbij en van die zaken daar moet wel goed over nagedacht worden."

Toch zouden ze leerlingen die seksueel getinte beelden maken en ontvangen niet anders behandelen of gaan bekijken. Ze zijn van mening dat zij mogen doen waar zij zich goed bij voelen en daar heeft dan niemand (zeker een leerkracht niet) in te moeien.

5.4.2 Victim blaming

De leerkrachten deden niet aan victim blaming wanneer het ging over sexting. Zoals eerder aangehaald in de literatuurstudie wordt bij victim blaming aan drie condities voldaan (Hasinoff, 2017). Het verspreiden van een (half)naakte foto of video wordt door betrokkenen gezien als een vergissing van diegene die de foto heeft verspreid, de schuld wordt gegeven aan de persoon die aanvankelijk de foto heeft verstuurd en sexting wordt als verkeerd beschouwd door alle betrokkenen.

Naast de seksueel getinte beelden maken en ontvangen kunnen er ook situaties gebeuren waarin deze beelden verder worden verspreid, onder dwang worden gevraagd, ongewenst beelden van jezelf worden verstuurd, etc. Er werd hen ook hun mening gevraagd wanneer het ging over leerlingen die aan zo een situaties meededen. Alle leerkrachten waren het ermee eens dat dit niet oké is en dat dit niet mag. Ze vonden het absoluut fout wanneer leerlingen dit deden of hieraan meededen. Dit luidt ook uit verschillende getuigenissen van de leerkrachten:

Martine (46 jaar, ASO): "Nee, je mag hem nooit doorsturen. Ook al krijgt die die ongevraagd dan is dat nog deleten, het is niet aan de persoon die ze krijgt om dat te verspreiden, dat vind ik niet."

Ingrid (57 jaar, ASO): "Het is wel de schuld van de verspreider, als iedereen correct is dan wordt dat niet verspreid en dan is er geen probleem. "

Jonne (23 jaar, ASO): "Ik vind gewoon dat je dat niet mag doorsturen, als je dat niet wilt krijgen dan moet je dat laten weten, je verwijdert de foto en je blokkeert de persoon. Je hebt niet het recht om het door te sturen."

Hieruit wordt duidelijk dat alle leerkrachten het ermee eens zijn dat het grensoverschrijdende gedrag dat soms gebeurd na het versturen van een seksueel getint beeld, absoluut fout is en niet mag gebeuren. Toch was de mening van een paar leerkrachten niet zo eenzijdig.

Evi (47 jaar, TSO + BSO): "Misschien neemt die een foto om aan te tonen van dat dat een kei leuk feestje was en dat die persoon eindelijk eens een keer alle remmen los had terwijl dat die persoon die de foto neemt en verspreid ook niet vindt dat dat een foute foto is maar dat diegene waarvan de foto gemaakt is dikwijls wel vindt dat dat niet oké is en ook niet verder wilt verspreiden."

Zij vonden dat het verspreiden van een seksueel getint beeld niet altijd met slechte bedoelingen is geweest. Dit bevestigt het idee dat de seksuele grenzen van personen steeds ergens anders kunnen liggen, waardoor situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag gecreëerd kunnen worden. Hier zal in het algemeen besluit (zie hoofdstuk 6) dieper op ingegaan worden. Een ander voorbeeld werd gegeven door één andere leerkracht, hij vond dat wanneer je vaker ongewenst een seksueel getint beeld van iemand kreeg wel het recht hebt om deze te verspreiden. Dit verklaart hij in onderstaand citaat.

Bas (22 jaar, ASO): "Als dat nu meerdere keren gebeurt van die dezelfde persoon dan zou ik wel begrijpen dat je dat beu bent, en dan zegt: 'hier als je dat zo graag laat zien dan mag de rest dat ook zien'. Meer uit wraakactie, niet dat dat persé een hele goede reactie is, maar als dat vaak gebeurt van diezelfde persoon en die stopt daar niet mee dan zou ik dat nog begrijpen, maar in eerste instantie zou ik dat niet doen, niet doorsturen."

5.4.3 Seksuele ontwikkeling en pesten

Vervolgens wordt bekeken of sexting voor een betere seksuele ontwikkeling zou zorgen bij jongeren. Acht leerkrachten vonden dat het niet voor een betere seksuele ontwikkeling zorgt, terwijl vijf leerkrachten vonden van wel.

Kaat (33 jaar, ASO): "Ik denk dat het wel voor een betere seksuele relatie zorgt dat je zo spanning erin brengt maar of dat ze daardoor seksueel gaan ontwikkelen en het ineens allemaal goed gaan kunnen, dat denk ik niet."

De meerderheid van de respondenten vond dat sexting niet voor een betere seksuele ontwikkeling zorgt voor jongeren, zoals hierboven wordt verduidelijkt. Daarbij zou sexting er ook voor zorgen

dat ze aan bepaalde normen en standaarden moeten voldoen, doordat het internet of de sociale media dit zou opleggen aan hen. En dat ze hun lichaam door sexting aan deze beautynormen en beautystandaarden zouden aanpassen. Waar deze acht leerkrachten dit zagen als een nadeel van sexting en voor de ontwikkeling van jongeren, zagen de overige vijf leerkrachten dit juist als een voordeel.

> *Evi (47 jaar, TSO + BSO): "Ik heb het moeilijk met het feit dat de meeste jongeren momenteel enkel seksuele beelden zien van de porno-industrie waardoor ze vaak denken dat een man er zo moet uitzien en een vrouw er zo moet uitzien en dat dat allemaal perfect is dus op dat vlak denk ik dat het niet verkeerd is om eens een foto van iemand anders te zien en van een naakt lichaam in de zin van 'oké, die ziet er misschien beter uit met kleren dan zonder kleren'. Dus op dat vlak zou ik zeggen van wel."*

Zij vonden dat sexting juist wel voor een betere seksuele ontwikkeling zorgt voor jongeren, net als in de literatuur werd gevonden (Temple & Choi, 2014). Bovendien worden ze door aan sexting te doen ook bewuster van hun lichaam en leren ze hun lichaam steeds beter kennen. Dit zou ervoor kunnen zorgen dat er bepaalde onzekerheden die er nog zijn verdwijnen en zou voor meer aanvaarding kunnen zorgen. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat dit steeds verschilt van persoon tot persoon.

Tot slot werd geanalyseerd of sexting voor meer problemen zou zorgen, dat er meer gepest wordt met sexting en dat de online risico's hierdoor alleen maar groter worden. Hierover waren de meningen opnieuw mooi verdeeld, de helft was het ermee eens en de andere helft niet. De helft vond dat het cyberpesten en de andere online risico's veel verder reiken dan het online seksueel grensoverschrijdend gedrag. De andere helft vond juist dat seksuele getinte beelden het cyberpesten alleen maar doet vergroten, waardoor het moeilijker wordt om dit consequent aan te pakken.

5.5 Genderidentiteit en sexting

Eerst werd de genderdiversiteit in de klassen van de leerkrachten van naderbij bekeken. Waarbij met genderidentiteit de genders man, vrouw, non-binair of genderfluïde personen wordt bedoeld. Vijf leerkrachten vertelden dat er in hun klas alleen leerlingen waren die zich identificeerden als man of als vrouw. De kanttekening die hier al snel bij werd verteld is dat ze vonden dat hun leerlingen nog jong en nog in volle ontwikkeling zijn. Daardoor kan hun genderidentiteit zeker nog veranderen en kan er nog niet met zekerheid worden bevestigd dat ze zich identificeren als een man of als een vrouw. Zeven leerkrachten vertelden dat ze al leerlingen op hun school hadden die twijfelden over hun geslacht en bijhorend gender, en die in de toekomst dit graag veranderd zagen. Met andere woorden willen deze leerlingen graag een transman of een transvrouw worden. Eén leerkracht had een non-binaire leerling in haar klas, die leerling was nog wel aan het worstelen met zichzelf, wie ze/hij/hun is en wie ze/hij/hun wilt zijn.

> *Martine (46 jaar, ASO): "Gender is echt een heel bespreekbaar en aanvaardbaar thema. Niemand doet er gek over en iedereen vindt het oké mocht je een andere gender hebben dan man of vrouw."*

Uit deze woorden wordt duidelijk dat praten over gender en kunnen zijn wie je wilt zijn een heel aanvaardbaar en bespreekbaar thema is op verschillende scholen. Dit werd namelijk ook door negen andere leerkrachten aangehaald. De andere drie leerkrachten praten hier niet over maar meer omdat zij dit niet nodig vinden. Zij denken dat iedereen wel aanvaard wordt voor wie hij/zij/hun is en daar geen problemen van worden gemaakt.

5.5.1 Verloop van sexting bij meisjes en jongens

Vervolgens bekijken we of er een verschil wordt gemaakt in genderidentiteit wanneer het gaat over sexting. Alle leerkrachten gingen direct in op het verschil tussen een jongen en een meisje, andere genderidentiteiten werden buiten beschouwing gelaten. Er werden wel verschillende antwoorden gegeven als men focuste op dit man-vrouw verschil:

> *Bas (22 jaar, ASO): "Ik denk dat sowieso beide groepen zowel ontvangen als versturen."*

Als eerst werd geconcludeerd dat beide genders (man en vrouw) zowel versturen als ontvangen en dat er geen verschil gemaakt kon worden tussen de twee. Wanneer hier vervolgens dieper op ingegaan werd kreeg men verschillende, andere genuanceerdere antwoorden. Jongens zouden volgens een aantal leerkrachten gemakkelijker onherkenbaar een seksueel getinte foto of video kunnen maken, ze zouden deze foto of video sneller verspreiden en dus doen aan online seksueel grensoverschrijdend gedrag en ze zouden vaker ongewenst seksueel getinte berichten, foto's of video's versturen naar andere personen. Dit werd zo verteld in verschillende interviews:

Evi (47 jaar, TSO + BSO): "Ik denk ook dat er meer jongens zich onherkenbaar zullen maken, zo een traditionele dickpick zullen sturen terwijl dat meisjes hun gezicht er vaker op staat."

Jonne (23 jaar, ASO): "Jongens trekken wel evenveel foto's van zichzelf als meisjes maar de foto's van de jongens worden gewoon niet doorgestuurd."

Bas (22 jaar, ASO): "Het is wel vaker dat jongens ongewenst sturen naar meisjes, dat gevoel heb ik wel."

Wanneer men vervolgens keek naar de meisjes werden volgende antwoorden gegeven. Jongere meisjes zouden volgens een aantal leerkrachten (ongeveer vier leerkrachten) meer versturen, meisjes zouden minder nadenken over de gevolgen en gevaren van het sturen van een seksueel getint bericht, foto of video en meisjes zouden meer bezig zijn met sexting dan jongens, dit werd zo verwoord door een leerkracht:

Britt (28 jaar, BSO): "Ik denk dat meisjes dat sneller doen, meisjes lijken mij wel emotioneler daarin en sneller beïnvloedbaar dan jongens. Zeker op die leeftijd want vaak gebeurt het uit onzekerheid en bevestiging voor uw lichaam dus ik denk dat dat meer door meisjes gebeurd dan door jongens."

Nadien werd hen de dubbele seksuele moraal voorgelegd. Er werd hen eerst uitgelegd wat deze term juist inhoudt. Er werd hen verduidelijkt dat vanuit de dubbele seksuele moraal blijkt dat mannen aan status winnen door seksuele activiteit en dat vrouwen erdoor aan status kunnen inboeten (Vanwesenbeeck, 2009). Alle leerkrachten waren het ermee eens dat dit nog steeds leeft en zo is in de huidige samenleving. De meerderheid vond deze dubbele moraal ook terug op school en bij hun leerlingen.

Britt (28 jaar, BSO): "Dat blijft wel als een vrouw met tien mannen naar bed gaat is het een slet maar andersom is het allemaal stoer en maakt het allemaal niet uit, dat bevestigen leerlingen ook nog altijd. Dat een meisje sneller daarin wordt geviseerd als een jongen."

Ze deelden allemaal de mening dat een lessenpakket over sexting rekening moet houden de dubbele seksuele moraal. Maar ze vonden het wel moeilijk om concrete tips of ideeën te geven hoe ze dit zouden kunnen doen en hoe er in een lessenpakket over sexting expliciet rekening mee gehouden kan worden.

5.6 Lessenpakket 'Praten over sexting'

Door het klein aantal leerkrachten (drie leerkrachten) is het moeilijk of onmogelijk om veralgemeningen te maken over de effectiviteit van het lessenpakket. Toch wordt er in dit hoofdstuk kort ingegaan op hoe het lessenpakket al dan niet heeft geholpen voor bepaalde zaken zodat de onderzoeksvragen toch beantwoord kunnen worden.

Ten eerste blijkt er weinig verschil te zijn in communicatie over sexting tussen de periode voor ze het lessenpakket hadden gehanteerd en er na. Ze vinden het alle drie niet moeilijk om over het onderwerp te praten en doen dit nog steeds evenveel. Ten tweede is het lessenpakket er niet in geslaagd om de bekwaamheid van leerkrachten om in te grijpen in situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag te verhogen, wel beargumenteerden ze dat sexting door het lessenpakket bespreekbaarder wordt.

> *Liese (34 jaar, TSO): "Ik denk niet persé om juist te reageren, ik denk wel om het bespreekbaar te maken en om erover na te denken maar ik denk niet dat ik door het lessenpakket weet wat ik moet doen wanneer er een foto van een leerling wordt rondgestuurd en hoe ik hierop moet reageren dan."*

De attitudes en percepties van leerkrachten zijn wel veranderd na het gebruik van het lessenpakket. Ze zouden nu meer op de hoogte zijn van wat sexting juist inhoudt en wanneer jongeren sexten. Dit heeft ervoor gezorgd dat ze met een meer open blik naar sexting kijken. Tot slot zou het lessenpakket over sexting al voldoende rekening houden met de dubbele seksuele moraal en dus ook met het verschil in genderidentiteit.

5.6.1 Sterktes en zwaktes van het lessenpakket

Vervolgens werden de sterktes en zwaktes van het lessenpakket bevraagd bij de drie leerkrachten. Als eerste werd aangehaald dat het lessenpakket wat ondersteuning miste voor de leerlingen zoals bijvoorbeeld een PowerPointpresentatie die al gemaakt is, waardoor het lessenpakket direct gebruikt zou kunnen worden. Het toolpakket was ook niet altijd even up-to-date en actueel, maar ze besefte wel dat het onmogelijk is om zo een pakket actueel te houden. Eén leerkracht die bijna alle werkvormen van het pakket had gehanteerd in haar klas beargumenteerde dat de werkvormen vaak op elkaar leken waardoor het meer herhaling werd. Tot slot haalde ze aan dat het lessenpakket een stuk theorie over sexting miste, zoals ze in dit citaat verteld:

> *Britt (28 jaar, BSO): "Ik miste ook wel een beetje het stukje theorie er rond, je kan er wel over praten maar het was moeilijk om hier conclusies uit te trekken, dus misschien meer conclusies opsommen over wat je hieruit geleerd hebt of wat je meeneemt. Dus meer die puntjes opsommen, dat heb ik ook wel extra gedaan."*

Er waren natuurlijk ook verschillende sterktes aan lessenpakket. Ze vonden het goed dat het taboe open gebroken werd waardoor alles omtrent sexting bespreekbaar werd gemaakt. Bovendien was het toolpakket ook heel toegankelijk en gemakkelijk te gebruiken.

> *Liese (34 jaar, TSO): "Het is gemakkelijk, je kan het online halen en je hoeft het niet te halen of te bestellen, je kan het gewoon van het internet plukken. Ook die posters je kan die van het internet afhalen en ophangen. Dat is toegankelijker en dat is belangrijk."*

Er werd volgens hen ook veel materiaal aangereikt waardoor je niet alle werkvormen moest doorlopen, maar dat je kon kiezen welke werkvorm het beste bij je leerlingen past. Bovendien vonden ze het goed dat het lessenpakket rekening hield met het niveau van de leerlingen. Daarbij vonden ze het toolpakket heel interactief, waardoor de leerlingen hun verhaal kwijt konden en er openlijk over sexting gepraat kon worden.

Tot slot werd er nog één belangrijke tip of verbeterpunt gegeven om het lessenpakket effectiever te maken zodat jongeren op een fijne en veilige manier kunnen sexten. Volgens de drie leerkrachten moet er in het lessenpakket meer aandacht gegeven worden naar het verschil in grenzen wanneer het gaat over sexting. De seksuele grenzen van twee personen kunnen erg verschillen en het is belangrijk om in een lessenpakket over sexting – wat soms uitmondt in online seksueel grensoverschrijdend gedrag – hier rekening mee te houden.

> *Evi (47 jaar, TSO + BSO): "Eerst en vooral waar ligt de grens voor hen, niet op voorhand een grens bepalen. En dan kan je bijvoorbeeld vragen: 'deze foto, vind je dat erover of niet?' In plaats van enkel de foto's die er compleet over gaan, dat het dus veel subtieler kan zijn bijvoorbeeld een foto met een diepe decolleté of een foto in bikini, vind je dat erover of vind je dat er niet over? En dan in welke situatie mag je die doorsturen of vind je dat die niet doorgestuurd mag worden dus daar meer rond werken. Dat ze ook gaan beseffen van 'oké als er nu hier een foto van genomen wordt dan vind ik dat oké, maar alleen als die foto daarvoor wordt gebruikt en niet dat die naar de hele vriendenkring doorgestuurd wordt'."*

6 ALGEMEEN BESLUIT

In dit hoofdstuk worden de voornaamste bevindingen van het onderzoek weergegeven en teruggekoppeld naar de onderzoeksvragen. In het vorig hoofdstuk zijn de onderzoeksvragen beantwoord, deze antwoorden worden gekoppeld aan de literatuur die eerder al gevonden was om te zien of de assumpties in het theoretisch kader bevestigd kunnen worden of niet. Nadien worden de implicaties (sterktes en zwaktes van het onderzoek) besproken en enkele pistes voor verder onderzoek aangegeven.

'Seks' en 'texting' dat samen het woord 'sexting' vormt verwijst naar seksueel getinte communicatie tussen personen (Klettke et al., 2014). Uit dit onderzoek kan bevestigd worden dat jongeren door de vernieuwde technologieën, maar ook doordat ze zich nog seksueel aan het ontwikkelen zijn, aan sexting doen (Adriaensen, 2020; Savin-Williams, 2011; Temple & Choi, 2014). Door de leerkrachten kon namelijk opgemerkt worden dat leerlingen onderling wel praten over sexting en bovendien gebeuren er vaker situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag op school. Maar voor er aan grensoverschrijdend gedrag gedaan kan worden moet er eerst een sext-bericht verstuurd worden.

Het is belangrijk dat jongeren de risico's van sexting kennen. Aangezien het herkennen van deze risico's ervoor kan zorgen dat het online risicovol gedrag verminderd wordt (Livingstone & Smith, 2014). Bovendien gebeuren situaties van grensoverschrijdend gedrag vaker op hun secundaire school, daarom is het belangrijk om in een schoolcontext hier snel op te reageren. Het is belangrijk dat sexting bespreekbaar wordt gemaakt door de leerkrachten waardoor situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag niet gebeuren. Om aan deze noden te voldoen heeft Sensoa het lessenpakket 'Praten over sexting' ontwikkeld (Sensoa, 2020).

Deze masterproef bekeek de effectiviteit van het lessenpakket door leerkrachten te interviewen die eerder al gebruik hebben gemaakt van het toolpakket. Maar door het klein aantal respondenten die het toolpakket in het verleden al eens gehanteerd hebben werd het onmogelijk om deze resultaten te veralgemenen naar alle leerkrachten. Daarom is er gekozen om in dit onderzoek na te gaan welke factoren ervoor zorgen dat sexting bespreekbaar (of niet bespreekbaar) gemaakt kan worden met leerlingen. Als eerst zullen de verschillende subdoelen van het lessenpakket uitgebreid besproken worden aan de hand van de resultaten die alle respondenten gaven. Nadien wordt er kort gereflecteerd hoe het lessenpakket het hoofddoel en de subdoelen meer of minder hebben bereikt door rekening te houden met de antwoorden van de drie leerkrachten.

Ten eerste blijkt dat in series, in de media, in voorlichtingsmateriaal en in wetenschappelijk onderzoek er vaak nog een te eenzijdig beeld bestaat wanneer het gaat over sexting (Naezer &

Krebbekx, 2019). Sexting zou op deze manier alleen maar slechte bedoelingen hebben, terwijl er meer situaties van leuk, gezellig seksueel gedrag bestaat via de digitale kanalen. Uit de resultaten blijkt dat dit vernauwd beeld dat terug te vinden is in de media en in wetenschappelijk onderzoek niet aansluit bij de percepties die leerkrachten secundair uit Vlaanderen hebben over sexting. Zij vinden dat sexting ook op een plezierige en leuke manier kan verlopen bij hun leerlingen. Desondanks zijn er volgens hen nog te veel gevaren en risico's aan verbonden waardoor ze vinden dat hun leerlingen beter moeten opletten wanneer ze sexten.

Als eerst wordt de onderzoeksvraag over de communicatie tussen leerkrachten en de leerlingen van naderbij bekeken. Vanuit de literatuur blijkt dat leerkrachten zich niet op hun gemak voelen bij het houden van klassikale bijeenkomsten over sexting, er heerst nog wat schaamte en ongemakkelijkheid om te praten over dit thema (Van Ouytsel, Walrave, & Van Gool, 2014). Vier respondenten bevestigden deze assumptie en gaven aan dat praten over sexting nog een taboe is. Ze merken dat er wel ruimte is om over sexting te praten, maar ervaren het wel ongemakkelijk om te praten over thema's zoals seks en relaties. Deze assumptie kon niet door het merendeel van de leerkrachten bevestigd worden. Op deze manier worden de stigmatiserende reacties op sexting niet genormaliseerd en wordt sexting niet gedefinieerd als een schending van de norm van 'goed' online gedrag (De Ridder, 2019).

De volgende factoren kunnen er ook voor zorgen dat de communicatie over sexting tussen leerkracht en leerling stroef verloopt. Namelijk doordat ze in een ander vakgebied lesgeven is het moeilijk om over sexting te praten, door de positie die een leerkracht heeft of doordat de leerlingen de leerkracht niet goed kennen. De laatste factor die de communicatie belemmerd en die door de vier leerkrachten werd bevestigd gaat erover dat de communicatie niet goed verloopt door het verschil in seksuele en emotionele grenzen van de leerlingen. Ze merken dat sommige leerlingen al veel verder staan op seksueel gebied dan andere leerlingen en daarom vinden ze het moeilijk om te praten over seks en relaties. Hierdoor kunnen leerkrachten afhankelijk zijn van hun leerlingen wanneer ze willen praten over seks en relaties. Desondanks werden deze belemmeringen maar door vier leerkrachten aangehaald.

De communicatie tussen leerkrachten en de leerlingen verliep bij negen leerkrachten goed en op een open en veilige manier. Doordat het merendeel dit kon bevestigen kan er verzekerd en geconcludeerd worden dat de communicatie over sexting tussen leerkrachten en leerlingen goed verloopt. Deze gemakkelijke communicatie komt doordat er een dichte band is tussen de leerkracht en de leerlingen, vaak omdat ze klastitularis zijn. Ook de eigen persoonlijkheid kan ervoor zorgen dat ze meer openstaan voor een gesprek over sexting. Jonge leerkrachten meenden dat hun leeftijd een rol kon spelen in het gemakkelijk communiceren over sexting. Een laatste factor die de open communicatie kon bevorderen is doordat ze wel over deze thema's lesgeven.

Een belangrijke hypothese die hierbij werd gevonden was dat drie leerkrachten vonden dat de communicatie gemakkelijker gaat wanneer ze de leerkracht niet kennen (bijvoorbeeld als stagiaire of als zorgleerkracht), maar een aantal andere leerkrachten waren het hier niet mee eens. Zij vonden dat over onderwerpen zoals sexting gepraat moet worden in een veilige omgeving waarbinnen iedereen elkaar tot op zekere hoogte goed kent. Ook blijkt er een verschil te zijn in communicatie naargelang het onderwijstype waaraan leerkrachten lesgeven. Leerkrachten die lesgeven in het BSO of in het TSO merkten op dat hun leerlingen heel open over thema's zoals seks en relaties praten, in het ASO was deze communicatie beduidend minder.

Vanuit de literatuurstudie blijkt dat er nog een stigma heerst over sexting en dat dit stigma wordt gereproduceerd door percepties van sociale media, maatschappelijke reacties en omringende culturele waarden op sexting (De Ridder, 2019). Hierdoor distantiëren veel jongeren zich van sexting en zal geen enkele leerling toegeven om er nog maar aan te denken om semi-naaktfoto's te sturen. Dit werd ook bevestigd door de leerkrachten, zij merkten dat hun leerlingen steeds over sexting praten op een hypothetische manier. Bovendien wordt er ook eerder lacherig gesproken over sexting. Dit bekrachtigt het idee dat er enkel over sexting wordt gepraat om een foto of video van een persoon te schande te maken of om sexting-foto's te bespreken (De Ridder, 2019). Desondanks werden deze veronderstellingen gemaakt door de leerkrachten over hun leerlingen, de meningen van de leerlingen werden niet bevraagd waardoor het moeilijk is om deze assumpties te bevestigen.

Ten tweede bekijkt men of leerkrachten competent genoeg zijn om in te grijpen in situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag bij de leerlingen. Acht leerkrachten bevestigden dat ze ingrijpen wanneer deze situaties zich voordoen bij hen op school. Redenen hiervoor zijn dat online grensoverschrijdend gedrag kan leiden tot pestgedrag bij hun leerlingen, daarnaast vinden ze dat dit online seksueel grensoverschrijdend gedrag vaak snel gebeurd omdat ze de gevaren niet kennen. Een assumptie die hierbij gemaakt kan worden is dat leerkrachten ervaren dat vooral de jongere leerlingen (in de eerste, en vaak ook in de tweede graad) zich niet bewust zijn van de gevaren en risico's die sexting met zich mee kan brengen. Oudere leerlingen zouden minder bezig zijn met sexting omdat ze al romantische en seksuele relaties hebben, jongere leerlingen daarentegen zijn meer bezig met het ontwikkelen van een seksuele identiteit en het vormgeven van hun eigen lichaam (van Oosten et al., 2015). Sexting zou hierbij kunnen helpen. Jongere adolescenten zouden ook ingaan op vragen omtrent het sturen van seksueel getinte berichten of beelden omwille van de groepsdruk die er is. Deze jongere leerlingen maken steeds nieuwe vrienden en willen graag bij een groep horen waardoor ze volgens de respondenten sneller ingaan op vragen omtrent sexting.

Toch zijn de respondenten vaak nog bang dat ze hun eigen opvattingen over sexting ten onrechte zouden 'opleggen' aan hun leerlingen (Buston et al., 2001). Desondanks vinden ze het wel belangrijk dat er correcte informatie wordt gegeven aan hun leerlingen over sexting, waarbij er een nadruk gelegd moet worden op het feit dat sexting voornamelijk op een fijne en leuke manier verloopt. Er kan dus geconcludeerd worden dat het merendeel van de leerkrachten merkt dat zij wel bekwaam en competent genoeg zijn om in te grijpen in situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Vijf leerkrachten gaan er niet op in wanneer ze situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag zien gebeuren. Net als in de literatuur werd aangehaald ervaren leerkrachten een gebrek aan begeleiding wanneer het komt op het coördineren van juiste en correcte informatie omtrent sexting (Buston et al., 2001). Ze voelen zich nog niet helemaal bekwaam en genoeg voorbereid om hier op in te grijpen. Andere redenen zijn: sexting behoort niet tot het lessenpakket, door de positie van de leerkracht, doordat het gebeurt in de privésfeer en doordat de situatie omtrent het hele sexting-verhaal vaak niet gekend is. Eén leerkracht haalde aan dat de conservatieve waarden en normen binnen hun school ervoor zorgen dat ze maar weinig mogen praten over thema's zoals sexting. Deze bezorgdheid over reacties van derden werd ook bevestigd in de literatuurstudie (Eisenberg et al., 2013).

Ten derde werden de eigen kennis, perceptie en attitudes van leerkrachten omtrent sexting bevraagd. Uit een eerder gevoerde studie bleek dat veel mensen sexting zien als iets negatief en hebben op deze manier een negatieve attitude tegenover personen die sexten (Hasinoff, 2017). Vanuit de resultaten blijkt dat alle leerkrachten (buiten één persoon) het oké en aanvaard vinden dat personen aan sexting doen, en ook bij hun leerlingen was dit geen probleem. Dit bevestigt het idee binnen het lessenpakket dat sexting voornamelijk op een leuke en fijne manier verloopt, en niet het idee dat sexting alleen grensoverschrijdend is zoals vaak in de media of in onderzoek wordt gedacht (Naezer & Krebbekx, 2019). Ze vinden wel dat er vertrouwen tussen de betrokken partijen aanwezig moet zijn en dat er wederzijdse toestemming is (Hasinoff, 2016).

Er wordt niet aan victim blaming gedaan wanneer een seksueel getint berichtje of beeld op grote schaal verspreid zou worden. Jongere leerkrachten hebben de ervaring dat oudere leerkrachten wel aan victim blaming zouden doen in de context van sexting, maar dit kon niet door de drie iets oudere leerkrachten bevestigd worden. Dit weerlegt de veronderstelling dat leerkrachten nog te vaak de schuld bij de maker van de foto leggen in plaats van bij de persoon die de foto heeft verspreid (Naezer & van Oosterhout, 2021). Integendeel, alle leerkrachten waren het ermee eens dat de persoon die aan online seksueel grensoverschrijdend gedrag doet alle schuld moet krijgen. Maar soms zouden ze het niet met slechte bedoelingen doen, hierdoor komen we weer terug op het idee dat de seksuele grenzen van personen sterk kunnen verschillen waardoor een situatie

voor een persoon al grensoverschrijdend kan zijn en voor een andere persoon niet. Maar ze zijn het er allemaal over eens dat wanneer een persoon niet expliciet voor een seksueel getinte foto of video heeft gevraagd, dan heeft hij/zij/hun niet het volste recht om deze door te sturen en te verspreiden (Hasinoff, 2013).

Vijf leerkrachten waren van mening dat sexting ook voor een betere seksuele ontwikkeling zou zorgen voor hun leerlingen, net als in de literatuur bevestigd werd (Temple & Choi, 2014). Ze zouden door sexting bewuster worden van hun lichaam en de onzekerheid over hun uiterlijk zou verminderen waardoor ze zichzelf meer kunnen aanvaarden. Maar de overige zeven leerkrachten zagen sexting juist als een nadeel waarbinnen ze juist meer onzekerheid ervaren omdat het internet en de sociale media hen een druk oplegt om te voldoen aan bepaalde beautystandaarden.

Een laatste onderzoeksvraag behandelde de genderidentiteit van de leerlingen en hoe dit verband houdt met sexting. Er werden leerkrachten bevraagd die leerlingen in hun klas hadden die wel de genderidentiteiten non-binair of transgender hebben, maar vanuit de antwoorden bleek dat het verloop van sexting volgens hen meer focust op het verschil tussen een jongen en een meisje. Uit de literatuur blijkt dat jongens meer dan meisjes vragen om seksueel getinte foto's of video's door te sturen en jongens ontvangen ook vaker een seksueel getinte foto of video (Van Ouytsel, Walrave, Ponnet, et al., 2014). Dit kan bevestigd worden door de resultaten van dit onderzoek, jongens zouden volgens hen ook vaker de ontvanger zijn en meisjes meer de verstuurder. Uit de interviews bleek ook dat jongens vaker ongewenst seksueel getinte video's of foto's sturen naar meisjes. Meisjes zouden dus meer onder druk gezet worden door mannelijke leeftijdsgenoten om te sexten (Willard, 2010). Het stereotiep beeld dat eerder in de probleemstelling werd aangehaald klopt dus nog steeds, een meisje zal sneller een seksueel getinte foto of video sturen naar een jongen die nadien op grote schaal verspreid wordt wat resulteert in vernedering en verdriet van het meisje (Naezer & Krebbekx, 2019). De beleving rond sexting verschilt dus zeker naargelang de genderidentiteit van een individu.

Bovendien heerst er ook nog een dubbele seksuele moraal wanneer het gaat over sexting, alle leerkrachten waren het hiermee eens. Ze vonden ook dat vrouwelijke sexters vaak worden gezien als kwetsbaar, naïef en onverantwoordelijke slachtoffers terwijl mannelijke sexters als stoer worden aanzien door hun leeftijdsgenoten (Hasinoff, 2013).

In dit laatste deel wordt kort ingegaan op hoe het lessenpakket al dan niet heeft geholpen bij het bereiken van deze subdoelen. Maar zoals al eerder vermeld heb ik maar drie leerkrachten kunnen bevragen die het lessenpakket hebben gehanteerd, hierdoor is het moeilijk om veralgemeningen te maken en dus moet er kritisch omgegaan worden met de volgende resultaten.

Ten eerste zou er weinig verschil in communicatie zijn tussen de leerkracht en de leerlingen over sexting voor en na gebruik van het lessenpakket. Het lessenpakket heeft bovendien ook niet geholpen om de bekwaamheid van leerkrachten te verhogen inzake het ingrijpen in situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag. Wel heeft het pakket geholpen om sexting bespreekbaarder te maken waardoor één onderdeel van het hoofddoel van het toolpakket is bereikt. Tot slot zijn de percepties, kennis en attitudes over sexting wel veranderd, ze zijn nu meer op de hoogte van wat sexting juist inhoudt en kijken met een meer open blik naar het fenomeen. Een aanbeveling kan zijn om in het lessenpakket meer rekening te houden met de dubbele seksuele moraal, althans gaven de leerkrachten aan dat dit soms wel werd aangehaald.

6.1 Sterktes en zwaktes van het onderzoek

Tot slot wordt er kort stilgestaan bij de sterktes en de zwaktes van deze masterproef. Eerder onderzoek vestigden vooral aandacht op de visie van leerlingen over sexting in een schoolcontext en hoe zij dat ervaarden (Strassberg, McKinnon, Sustaíta, & Rullo, 2013). Bovendien ging eerder onderzoek ook vooral over de risico's die verbonden zijn aan sexting en hoe dit op een secundaire school kan escaleren (Rice et al., 2014). Maar in deze masterproef analyseert men hoe sexting ook op een fijne en veilige manier kan verlopen (zoals in het lessenpakket van Sensoa wordt beargumenteerd) en hoe leerkrachten secundair uit Vlaanderen omgaan met dit fenomeen. Dit benadrukt de wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek.

Daarnaast biedt dit onderzoek inzichten voor Sensoa – maar ook voor andere campagnes en interventies over seksuele voorlichting – over hoe leerkrachten uit Vlaanderen sexting bespreekbaar proberen maken op school met hun leerlingen en hoe zij omgaan met situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag. Dit benadrukt de maatschappelijke relevantie van deze masterproef. Door deze bevindingen is het voor Sensoa duidelijker wat de huidige situatie is betreft sexting in een schoolcontext, hoe leerlingen hiermee omgaan en wat er nog verbeterd kan worden. Deze assumpties en bevindingen kunnen aangepast worden in het lessenpakket dat zij hebben gepubliceerd. Door met leerkrachten te praten over sexting werd het onderwerp ook bespreekbaarder voor henzelf wat er voor kan zorgen dat ze dit ook aankaarten bij hen op school waardoor de relevantie van dit onderzoek alleen maar toeneemt.

Anderzijds zijn er ook enkele zwakke punten van het onderzoek die niet in acht zijn genomen. Door praktische moeilijkheden bij de rekrutering zijn er maar een klein aantal leerkrachten bevraagd die het lessenpakket wel hebben gehanteerd waardoor het niet mogelijk was om deze resultaten te veralgemenen naar de hele populatie van leerkrachten secundair in Vlaanderen. Bovendien was er maar één mannelijke leerkracht bevraagd en waren alle leerkrachten redelijk jong van leeftijd (zie bijlage 1). Verder onderzoek zal de bevindingen uit deze masterproef nog moeten bevestigen of ontkrachten bij een meer diverse steekproef.

Zoals eerder aangehaald focust men vooral op de genderidentiteiten man en vrouw wanneer het ging over het verloop van sexting bij de leerlingen. De leeftijd van de adolescenten werd ook kort aangehaald. Maar andere genderidentiteiten, en ook andere intersectionele aspecten van de identiteit van een leerling, werden op deze manier buiten beschouwing gelaten en genegeerd. Dit kan als een negatief punt aanzien worden aangezien andere genderidentiteiten maar ook andere, intersectionele aspecten van een identiteit belangrijk en relevant kunnen zijn voor het verloop dat sexting heeft.

6.2 Pistes voor verder onderzoek

Door het tekort aan leerkrachten die het lessenpakket 'Praten over sexting' hebben gehanteerd was het onmogelijk om veralgemeningen te maken over hoe zij dit pakket hebben ervaren. Verder onderzoek zal nog moeten aantonen of de veronderstellingen die ik nu maak veralgemeend kunnen worden naar een grotere steekproef. Dan kan pas met zekerheid worden bevestigd of het lessenpakket effectief is en dat door het lessenpakket sexting bespreekbaarder wordt, dat situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag verminderd worden en dat jongeren hierdoor op een fijnere en veiligere manier kunnen sexten.

Bovendien houdt men in deze masterproef alleen rekening met de genderidentiteiten 'man' en 'vrouw' van leerlingen en hoe dit een invloed heeft op sexting. Voor verder onderzoek zou het interessant zijn om te analyseren hoe het proces van sexting verloopt naargelang de genderidentiteiten – zoals non-binair, genderfluïde, transgender,… – dat een individu heeft. Doordat er niet over het verloop van sexting bij deze genderidentiteiten werd gesproken was het niet mogelijk om hier uitspraken over te doen. In de toekomst zou het wel interessant en relevant zijn om dit te onderzoeken.

Een piste voor verder onderzoek zou zijn dat niet alleen het genderaspect en de leeftijd van een individu van naderbij wordt bekeken, maar ook andere intersectionele aspecten van hun identiteit. Uit de resultaten blijkt dat er een duidelijk verschil is in perceptie op sexting naargelang de cultuur of de religie dat een leerling bezit of heeft. Sommige leerlingen die moslim zijn zouden namelijk anders kijken op sexting en vinden dat er geleefd moet worden naar de dubbele seksuele moraal. Zij vonden dat jongens wel aan sexting mogen doen, maar meisjes niet. Daarbij vonden ze sexting resoluut fout omdat hun geloof hen verteld dat seksuele praktijken voor het huwelijk nog verboden zijn. Deze assumptie werd niet door alle moslim leerlingen bevestigd en kan niet veralgemeend worden naar de hele moslimcultuur. Toch is aandacht voor meer intersectionele aspecten van de identiteit van een persoon interessant voor verder onderzoek.

Daarnaast werd in deze masterproef gevonden dat leerkrachten die jonger zijn en die lesgeven in het BSO of in het TSO gemakkelijker kunnen communiceren met hun leerlingen over sexting. Ook

werd opgemerkt dat oudere leerkrachten nog meer aan victim blaming zouden doen wanneer het gaat over sexting. Deze veronderstellingen konden niet door alle leerkrachten bevestigd worden of was niet bij alle leerkrachten bevraagd. Verder onderzoek zal op deze manier nog moeten uitwijzen of deze veronderstellingen volledig overeenstemmen voor alle leerkrachten secundair uit Vlaanderen.

Tot slot blijkt het ook interessant om de visie van de leerlingen omtrent sexting meer te bevragen. En analyseren hoe zij communiceren over sexting met leerkrachten maar ook met leerlingen, of zij ingrijpen in situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag en wat hun perceptie, kennis of attitude is over sexting en of zij nog doen aan victim blaming. Hierdoor zouden we de beide kanten van het verhaal kunnen horen waardoor het onderzoek alleen maar aan kracht en relevantie zal winnen.

7 BIBLIOGRAFIE

Adriaensen, H. (2020). Als sexting misgaat.

Barr, E. M., Goldfarb, E. S., Russell, S., Seabert, D., Wallen, M., & Wilson, K. L. (2014). Improving sexuality education: The development of teacher-preparation standards. *Journal of school health, 84*(6), 396-415.

Barrense-Dias, Y., Berchtold, A., Surís, J.-C., & Akre, C. (2017). Sexting and the definition issue. *Journal of adolescent health, 61*(5), 544-554.

Bisschops, V. (2012). *Van sociaal netwerk naar asociaal gedrag: cyberpesten-Explorerend onderzoek naar hoe middelbare scholen met het maatschappelijk verschijnsel cyberpesten omgaan.*

Buston, K., Wight, D., & Scott, S. (2001). Difficulty and diversity: the context and practice of sex education. *British Journal of Sociology of Education, 22*(3), 353-368.

Collins, P. H., & Bilge, S. (2020). *Intersectionality*: John Wiley & Sons.

De Ridder, S. (2019). Sexting as sexual stigma: The paradox of sexual self-representation in digital youth cultures. *European Journal of Cultural Studies, 22*(5-6), 563-578.

DeMorgen. (2020). Twee verdachten opgepakt voor verspreiding naaktfoto's van BV's.

Dir, A. L., Coskunpinar, A., Steiner, J. L., & Cyders, M. A. (2013). Understanding differences in sexting behaviors across gender, relationship status, and sexual identity, and the role of expectancies in sexting. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 16*(8), 568-574.

Eisenberg, M. E., Madsen, N., Oliphant, J. A., & Sieving, R. E. (2013). Barriers to providing the sexuality education that teachers believe students need. *Journal of school health, 83*(5), 335-342.

Groseman, K. (2020). *Verslag vergadering commissie voor onderwijs* Brussel.

Haignere, C. S., Culhane, J. F., Balsley, C. M., & Legos, P. (1996). Teachers' receptiveness and comfort teaching sexuality education and using non-traditional teaching strategies. *Journal of school health, 66*(4), 140-144.

Hasinoff, A. A. (2013). Sexting as media production: Rethinking social media and sexuality. *New media & society, 15*(4), 449-465.

Hasinoff, A. A. (2016). How to have great sext: Consent advice in online sexting tips. *Communication and Critical/Cultural Studies, 13*(1), 58-74.

Hasinoff, A. A. (2017). Sexting and privacy violations: A case study of sympathy and blame. *International Journal of Cyber Criminology, 11*(2), 202-217.

Howitt, D., & Cramer, D. (2010). Introduction to qualitative methods in psychology.

Jacobs, W. (2017). Tiener (15) berooft zich van het leven nadat naaktfoto van hem rondgestuurd wordt.

Klettke, B., Hallford, D. J., & Mellor, D. J. (2014). Sexting prevalence and correlates: A systematic literature review. *Clinical psychology review, 34*(1), 44-53.

Kloek, M., Waterman, L., Spek, E., Hendriks, S., Luhrs, Y., Rotterdam, U. M. C. (2021). Onderzoek naar de impact van corona op sekswerk in Nederland.

Krieger, M. A. (2017). Unpacking "sexting": A systematic review of nonconsensual sexting in legal, educational, and psychological literatures. *Trauma, Violence, & Abuse, 18*(5), 593-601.

Lippman, J. R., & Campbell, S. W. (2014). Damned if you do, damned if you don't… if you're a girl: Relational and normative contexts of adolescent sexting in the United States. *Journal of Children and Media, 8*(4), 371-386.

Livingstone, S., & Helsper, E. (2010). Balancing opportunities and risks in teenagers' use of the internet: The role of online skills and internet self-efficacy. *New media & society, 12*(2), 309-329.

Livingstone, S., & Smith, P. K. (2014). Annual research review: Harms experienced by child users of online and mobile technologies: The nature, prevalence and management of sexual and aggressive risks in the digital age. *Journal of child psychology and psychiatry, 55*(6), 635-654.

Mortelmans, D. (2013). *Handboek Kwalitatieve Onderzoeksmethoden*. Leuven: Acco.

Motmans, J., Burgwal, A., & Dierckx, M. (2020). Het meten van genderidentiteit in kwantitatief onderzoek.

Naezer, M., & Krebbekx, W. (2019). Sexting vanuit het perspectief van jongeren: Lessen voor de professionele praktijk. *Tijdschrift voor Seksuologie, 43*, 86-91.

Naezer, M., & van Oosterhout, L. (2021). Only sluts love sexting: Youth, sexual norms and non-consensual sharing of digital sexual images. *Journal of Gender Studies, 30*(1), 79-90.

Rice, E., Gibbs, J., Winetrobe, H., Rhoades, H., Plant, A., Montoya, J., & Kordic, T. (2014). Sexting and sexual behavior among middle school students. *Pediatrics, 134*(1), e21-e28.

Ringrose, J., Gill, R., Livingstone, S., & Harvey, L. (2012). A qualitative study of children, young people and'sexting': a report prepared for the NSPCC.

Rubin, H. J., & Rubin, I. S. (2011). *Qualitative interviewing: The art of hearing data*: sage.

Savin-Williams, R. C. (2011). Identity development among sexual-minority youth. In *Handbook of identity theory and research* (pp. 671-689): Springer.

Sensoa. (2020). Praten over sexting: werken rond sexting met 12- tot 18-jarigen.

Sensoa. (2021). Sexting bij jongeren: feiten en cijfers. Retrieved from https://www.sensoa.be/sexting-bij-jongeren-feiten-en-cijfers

Strassberg, D. S., McKinnon, R. K., Sustaíta, M. A., & Rullo, J. (2013). Sexting by high school students: An exploratory and descriptive study. *Archives of sexual behavior, 42*(1), 15-21.

Temple, J. R., & Choi, H. (2014). Longitudinal association between teen sexting and sexual behavior. *Pediatrics, 134*(5), e1287-e1292.

van Oosten, J. M., Peter, J., & Boot, I. (2015). Exploring associations between exposure to sexy online self-presentations and adolescents' sexual attitudes and behavior. *Journal of youth and adolescence, 44*(5), 1078-1091.

Van Ouytsel, J., Walrave, M., Ponnet, K., Heirman, W., & d'Haenes, L. (2014). Prevalentie van sexting bij Vlaamse jongeren: een verkennende studie. *TOKK: Tijdschrift voor Orthopedagogiek, Kinderpsychiatrie en Klinische Kinderpsychologie, 39*(4), 114-126.

Van Ouytsel, J., Walrave, M., Ponnet, K., & Temple, J. R. (2019). Sexting. *The international encyclopedia of media literacy*, 1-6.

Van Ouytsel, J., Walrave, M., & Van Gool, E. (2014). Sexting: Between thrill and fear—How schools can respond. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas, 87*(5), 204-212.

Vanwesenbeeck, I. (2009). Seksuele diversiteit. *Seksuologie*, 181-195.

Verweij, S. (2013). Ethiek in en van kwalitatief onderzoek.

VUB. (n.d.). Richtlijnen voor ethisch advies.

Weston, K. (2011). The bubble, the burn, and the simmer: locating sexuality in social science. *Sexualities in Anthropology. A Reader*, 7-25.

WHO. (2002). Wat is seksualiteit. Retrieved from https://seksualiteitemb.nl/seksualiteit-en-emb/wat-is-seksualiteit/

Willard, N. (2010). Sexting and youth: Achieving a rational response. *Journal of Social Sciences, 6*(4), 542-562.

Wolak, J., & Finkelhor, D. (2011). Sexting: A typology.

8 BIJLAGEN

8.1 Bijlage 1: overzicht respondenten

Respondenten	Geslacht	Leeftijd	Onderwijstype	Lessenpakket gebruikt: JA/NEE
Bas	Man	22 jaar	ASO	NEE
Nathalie	Vrouw	23 jaar	BSO	NEE
Fien	Vrouw	22 jaar	ASO	NEE
Jonne	Vrouw	23 jaar	ASO	NEE
Katrien	Vrouw	24 jaar	ASO en BSO	NEE
Britt	Vrouw	28 jaar	BSO	JA
Silke	Vrouw	26 jaar	TSO	NEE
Liese	Vrouw	34 jaar	TSO	JA
Elise	Vrouw	30 jaar	ASO	NEE
Kaat	Vrouw	33 jaar	ASO	NEE
Ingrid	Vrouw	57 jaar	ASO	NEE
Martine	Vrouw	46 jaar	ASO	NEE
Evi	Vrouw	47 jaar	TSO en BSO	JA

8.2 Bijlage 2: vragenlijst masterproef

8.2.1 Vragenlijst voor leerkrachten die het lessenpakket niet hebben gehanteerd

Hallo, mijn naam is Karlijn De Schepper en ik ben een studente in de masteropleiding Gender en Diversiteit. Ik doe een evaluatieonderzoek naar het lessenpakket van Sensoa over sexting, het project heet 'Praten over sexting', bovendien ben ik ook erg geïnteresseerd in jouw ervaringen tot sexting in een schoolcontext. Ik wil je alvast heel erg bedanken om deel te nemen aan dit onderzoek.

Het **doel van dit onderzoek** is om te achterhalen welke factoren een invloed hebben op hoe je sexting al dan niet bespreekbaar kan maken met jouw leerlingen.

Door vandaag deel te nemen aan dit interview geef je toestemming dat de info die je vandaag deelt gebruikt kan worden voor onderzoeksdoeleinden. Weet dat alles wat we hier bespreken vertrouwelijk behandeld wordt, en de gegevens anoniem verwerkt zullen worden. Je bent ook nooit verplicht om vragen te beantwoorden en je kan het gesprek op eender welk moment stopzetten.

Omdat ik me graag voldoende focus op jouw verhaal en op wat er gezegd wordt, zou ik je willen vragen of je ermee akkoord bent dat ik een opname maak van het interview. Wanneer je, je hierbij niet comfortabel zou voelen, noteer ik tijdens het interview. De opname wordt vernietigd nadat ik het ik het gesprek uitgetypt heb.

Dit wordt allemaal verzekerd in **het volgend document dat u hier kan ondertekenen**.

Als u daarmee akkoord bent en nog geen bijkomende vragen hebt kunnen we van start gaan.

Het verloop van het interview ziet er als volgt uit. Ik ga eerst enkele vragen stellen over jouw positie als leerkracht. Erna peil ik naar de algemene indruk van jou over sexting. Nadien stel ik verschillende vragen over hoe sexting minder in de taboesfeer zou kunnen komen en hoe jij als leerkracht hiermee omgaat.

Inleiding: kennismaking

1. Kan je je kort even voorstellen?
    - Wat is je naam?
    - Op welke secundaire school geef je les?
    - Aan welke onderwijstypes geef jij les (over sexting)? (ASO, TSO, BSO, KSO)
    - Welke vakken geef je allemaal?
    - In welke jaren geef je les?

Algemene indruk over het fenomeen 'sexting'

2. Als eerst ben ik erg geïnteresseerd in hoe jij **het begrip of fenomeen 'sexting' omschrijft of definieert**.
    - Welke elementen vind jij binnen deze beschrijving het belangrijkst?

3. Bovendien bestaat er ook de term **'online seksueel grensoverschrijdend gedrag'**, hoe zou jij dit begrip omschrijven of definiëren?
    - Welke elementen vind jij binnen deze beschrijving het belangrijkst?

4. Wat zijn volgens jou de **overeenkomsten** tussen de termen 'sexting' en 'online seksueel grensoverschrijdend gedrag'?

5. Wat zijn volgens jou de **verschillen** tussen de termen 'sexting' en 'online seksueel grensoverschrijdend gedrag'?

Doel 1: communicatie tussen leerkracht en leerling verbeteren

6. Naast de algemene indruk die jij hebt over sexting ben ik ook erg benieuwd naar de **communicatie tussen u als leerkracht en tussen de leerlingen over sexting.**
    - Hoe verloopt de communicatie tussen u en uw leerlingen over sexting?
        - Praat je zelf voor de klas wel eens over het fenomeen sexting?
        - Spreken de leerlingen hierover tegen jou?

Indien ja op voorgaande vragen:

    - Wanneer wordt er wel eens over sexting gesproken?
        - In welke context?

Indien neen op voorgaande vragen:

    - Hoe komt dit volgens jou?

7. Vaak vinden leerkrachten het nog **moeilijk om te praten over seks en relaties** met hun leerlingen.
    - Wat is jouw ervaring hierin?
        - Vind jij het ook moeilijk om over deze onderwerpen te praten of blijkt dit voor jou geen probleem te zijn?

Indien ja op voorgaande vraag:

    - Waarom is het volgens jou moeilijk om over seks en relaties te praten met jouw leerlingen?
    - Wat zou je kunnen helpen om toch meer over seks, relaties en in dit geval sexting met jouw leerlingen te praten?
    - Zou je graag in de toekomst meer willen praten over deze onderwerpen met je leerlingen of vind je het goed op deze manier?

8. Uit onderzoek blijkt dat jongeren **vaker niet over sexting praten** of **ontkennen** dat ze al **wel eens een seksueel getinte foto of video hebben gestuurd**.
    - Praten jongeren of leerlingen volgens jou onderling wel eens over sexting?

Indien ja op voorgaande vraag:

    - Hoe heb je wel eens gemerkt dat leerlingen of leeftijdsgenoten wel praten over sexting?

Indien neen op voorgaande vraag:

    - Hoe komt het volgens jou dat leerlingen of jongeren niet praten over het onderwerp 'sexting'?

9. Wat zou je kunnen helpen opdat **de communicatie tussen u en uw leerlingen over sexting toch nog verbeterd kan worden**?
    - Welke tips heb je nog voor u zelf of voor andere leerkrachten om de communicatie tussen u als leerkracht en uw leerlingen te verbeteren?

Doel 2: bekwaamheid verhogen om in te grijpen bij situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag

10. Deden er zich al **situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag** voor bij uw leerlingen? Situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag zijn: het doorsturen van seksueel getinte foto's of video's zonder toestemming van de maker, wanneer er druk wordt gezet

om seksueel getinte foto's of video's te versturen, wanneer je ongewenst beelden van jezelf verstuurd of wanneer er een grote ongelijkwaardigheid is tussen de betrokkenen die seksueel getinte foto's of video's naar elkaar sturen.

- Indien er al situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag zich voordeden?
  - Hoe ben je hiermee omgegaan?
  - Heb je het gevoel dat je hierin bekwaam was en hierop voorbereid was?

Indien neen op voorgaande vraag:

  - Wat zou jou kunnen helpen opdat je hier toch beter op zou kunnen reageren?

- Indien er nog geen situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag zich voordeden:
  - Voel je je bekwaam om hier op een goede manier mee om te gaan, wat zou je doen?

11. Wanneer **je weet dat er een seksueel getinte foto of video van een leerling wordt doorgestuurd**, zou je hier op reageren? Hoe?
    - Wanneer er een seksueel getinte foto of video wordt rondgestuurd, wie spreek je dan als eerste aan (de maker van de foto, de persoon die de foto heeft ontvangen, heel de klas, de ouders, de directie, zorgleerkrachten,…)?
12. Nu je hierover nadenkt, welke **tips** heb je nog **voor jezelf of voor andere leerkrachten om de bekwaamheid** om in te grijpen in situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag **te verhogen**?

Doel 3: percepties en attitudes van leerkrachten veranderen

13. De volgende vraag peilt naar jouw **percepties en attitudes als het gaat over sexting.** Ik ga een aantal stellingen geven en dan is het aan jou om te vertellen of u het hiermee eens bent of niet en om deze keuze te verantwoorden.
    - Het verspreiden van een (half)naakte foto of video is een vergissing van diegene die de foto heeft gemaakt, niet van de persoon die de foto heeft rondgestuurd op school.
    - Het is de schuld van de maker van een (half)naakte foto of video wanneer de foto wordt rondgestuurd op school, hij/zij/hun had die in eerste instantie niet moeten maken.
    - Sexting is in het algemeen verkeerd en het is een foute keuze om hieraan mee te doen.
    - Wanneer een persoon niet expliciet om een seksueel getinte foto of video heeft gevraagd dan heeft hij/zij/hun het volste recht om deze door te sturen en te verspreiden.
    - Sexting zorgt voor een betere seksuele ontwikkeling voor jongeren.
    - Zonder sexting zouden er minder problemen zijn, zou er minder gepest worden en zouden de online risico's voor een groot deel verminderd kunnen worden.
14. Vervolgens ben ik erg benieuwd naar je eigen mening, attitudes of percepties tegenover sexting.
    - Wat is je mening over leerlingen of personen die (half)naakte foto's of video's maken?
    - Wat is je mening over leerlingen of personen die (half)naakte foto's of video's ontvangen?
    - Wat is je mening over leerlingen of personen die (half)naakte foto's of video's rondsturen?

Genderidentiteit van leerlingen

15. Kan je me uitleggen hoe **de genderdiversiteit is verdeeld** in jouw klas(sen)? Hier bedoel ik mee welke genderidentiteiten zoals man, vrouw, non-binair of genderfluïde personen er in jouw klas te onderscheiden zijn?
    - Heb je het gevoel dat uw leerlingen hier over kunnen spreken en hun eigen gekozen genderidentiteit kunnen uiten in uw klas? *(Of gaan leerkrachten er te snel vanuit dat er een klassieke gender binariteit is in de klas: man versus vrouw)*

        - Heb je al jongeren gehad die zich als non-binair of genderfluïde identificeren?
        - Heb je al gesprekken hierover gehad met leerlingen?
        - Heb je je leerlingen er al over horen praten?

16. Vind jij dat er een verschil is in genderidentiteit (man, vrouw, non-binair, genderfluïde,…) wanneer het gaat over sexting?
    - Waaraan merk je dat?
    - Als men specifiek kijkt op het verschil tussen meisje-jongen:
        - Welke positie zou een meisje dan volgens jou meer innemen wanneer het gaat over sexting (verstuurder, ontvanger, rondsturen)?
        - Welke positie zou een jongen dan volgens jou meer innemen wanneer het gaat over sexting (verstuurder, ontvanger, rondsturen)?

17. Uit onderzoek blijkt namelijk dat er een **dubbele seksuele moraal** heerst wanneer het gaat over sexting bij jongens en meisjes. Traditioneel wordt op deze manier gevonden dat mannen aan status winnen door seksuele activiteit, maar dat vrouwen erdoor aan status kunnen inboeten.
    - In hoeverre is deze dubbele seksuele moraal ook te vinden in jouw klas of school?
    - In welke mate zou een lessenpakket over sexting volgens jou rekening moeten houden met deze dubbele seksuele moraal?

18. Vind jij dat er op een verschillende manier gesproken moet worden over sexting naar jouw leerlingen toe rekening houdend met de diversiteit in genderidentiteit (man, vrouw, non-binair, genderfluïde,…) van uw leerlingen?

Indien <u>ja</u> op voorgaande vraag:

- Welke manieren zou je dan hanteren rekening houdend met de diversiteit in genderidentiteit?

Indien <u>neen</u> op voorgaande vraag:

- Waarom denk je dat er niet op een verschillende manier omgegaan moet worden met sexting rekening houdend met de diversiteit in genderidentiteit?

Tot slot

We zijn op het einde gekomen van dit interview, ik wil je heel erg bedanken voor alle nuttige antwoorden die je me hebt gegeven en voor het delen van je verhaal. Je hebt me op deze manier heel erg geholpen.

19. Heeft u nog **vragen/opmerkingen/aanbevelingen** voor Sensoa of voor mij of iets anders dat u kwijt wilt?

8.2.2 Vragenlijst voor leerkrachten die het lessenpakket wel hebben gehanteerd

Hallo, mijn naam is Karlijn De Schepper en ik ben een studente in de masteropleiding Gender en Diversiteit. Ik doe een evaluatieonderzoek naar het lessenpakket van Sensoa over sexting, het project heet 'Praten over sexting'. Ik wil je als eerst heel erg bedanken om deel te nemen aan dit onderzoek.

Het **doel van dit onderzoek** is om het lessenpakket te evalueren aan de hand van de ervaringen die je hebt gehad met het lessenpakket.

Door vandaag deel te nemen aan dit interview geef je toestemming dat de info die je vandaag deelt gebruikt kan worden voor onderzoeksdoeleinden. Weet dat alles wat we hier bespreken vertrouwelijk behandeld

wordt, en de gegevens anoniem verwerkt zullen worden. Je bent ook nooit verplicht om vragen te beantwoorden en je kan het gesprek op eender welk moment stopzetten.

Omdat ik me graag voldoende focus op jouw verhaal en op wat er gezegd wordt, zou ik je willen vragen of je ermee akkoord bent dat ik een opname maak van het interview. Wanneer je, je hierbij niet comfortabel zou voelen, noteer ik tijdens het interview. De opname wordt vernietigd nadat ik het ik het gesprek uitgetypt heb.

Dit wordt allemaal verzekerd in **het volgend document dat u hier kan ondertekenen**. Als u daarmee akkoord bent en nog geen bijkomende vragen hebt kunnen we van start gaan.

Het verloop van het interview ziet er als volgt uit. Ik ga eerst enkele vragen stellen over jouw positie als leerkracht. Erna peil ik naar de algemene indruk van jou over het lessenpakket. Nadien stel ik verschillende vragen over hoe het lessenpakket ervoor gezorgd kan hebben dat sexting minder in de taboesfeer terecht komt. Tot slot de laatste vragen gaan erover hoe jij wenst dat het lessenpakket het best aangepast kan worden opdat het effectiever wordt.

Inleiding: kennismaking

1. Kan je je kort even voorstellen?
    - Wat is je naam?
    - Op welke secundaire school geef je les?
    - Aan welke onderwijstypes geef jij les (over sexting)? (ASO, TSO, BSO, KSO)
    - Welke vakken geef je allemaal?
    - In welke jaren geef je les?

2. Klopt het dat je eerder gebruik hebt gemaakt van het lessenpakket 'Praten over sexting' van Sensoa?
    - Aan welke leeftijden heb je het lessenpakket gegeven?

Algemene indruk van het lessenpakket van Sensoa

3. Ik ben erg geïnteresseerd in hoe jij **het begrip of fenomeen 'sexting' omschrijft of definieert**.
    - Welke elementen vind jij binnen deze beschrijving het belangrijkst?

4. Je hebt eerder al gebruik gemaakt van het lessenpakket van Sensoa genaamd 'Praten over sexting'. Ik ga eerst een paar algemene vragen stellen over het pakket en peilen naar de algemene kennis die je hierover hebt. Eerst wil ik het graag hebben over **de acht verschillende werkvormen binnen het lessenpakket** (dat je online hebt kunnen downloaden).
    - Weet je nog welke werkvorm u hebt gebruikt in uw klas? *(Bevragen of ze nog weten wat de inhoud was van de werkvorm die ze hebben gebruikt)*
    - Op basis van welke redenen of criteria heb je de beslissing gemaakt om voor deze werkvorm te kiezen?
    - In hoeverre vind je dat de werkvorm(en) voldoende werd(en) uitgelegd in het lessenpakket?
    - Wat vond je goed aan de werkvorm die je hebt gehanteerd? En wat verliep minder goed in de praktijk?
    - Als u één (of meerdere) aanpassing(en) zou mogen doen aan de verschillende werkvormen, welke zou u dan maken?

5. Tot slot peil ik graag naar **de algemene tevredenheid van het lessenpakket** en wat leerkrachten motiveerde om het pakket te gebruiken.
    - Wat vond je goed aan het lessenpakket?
    - Wat kan er beter?
    - Heb je na het gebruik van het pakket ook andere leerkrachten aangemoedigd om het pakket te gebruiken?
        - Zo niet, zou je het andere leerkrachten aanraden in de toekomst of toch niet?

Doel 1: communicatie tussen leerkracht en leerling verbeteren

6. Naast de algemene ervaring van het lessenpakket ben ik ook erg benieuwd of de **communicatie tussen u als leerkracht en tussen de leerlingen is veranderd na het gebruik ervan**. Om dit te kunnen analyseren peil ik eerst naar **de communicatie met leerlingen over sexting voordat u het lessenpakket heeft gehanteerd**.
    - Hoe verliep de communicatie tussen u en uw leerlingen over sexting?
        - Praatte je zelf voor de klas wel eens over het fenomeen sexting?
        - Spraken de leerlingen hierover tegen jou?

Indien ja op voorgaande vragen:

- Wanneer werd er wel eens over sexting gesproken?
    - In welke context?

Indien neen op voorgaande vragen:

- Hoe kwam dit volgens jou?

7. Nadien is het van belang om **de communicatie tussen u en uw leerlingen te bekijken nadat gebruik werd gemaakt van het lessenpakket van Sensoa**. Deze vraag gaat bekijken in hoeverre de communicatie over sexting is veranderd.
    - Hoe verloopt de communicatie nu tussen u en uw leerlingen over sexting?

Indien ja op voorgaande vragen:

- Wanneer wordt er nu wel eens gesproken over sexting?
    - In welke context of in welke situaties?

Indien neen op voorgaande vragen:

- Hoe komt dit volgens jou?

8. Vaak vinden leerkrachten het nog **moeilijk om te praten over seks en relaties** met hun leerlingen.
    - Wat is jouw ervaring hierin?
9. Uit onderzoek blijkt dat jongeren **vaker niet over sexting praten** of **ontkennen** dat ze al **wel eens een seksueel getinte foto of video hebben gestuurd**.
    - Praten jongeren of leerlingen volgens jou onderling wel eens over sexting?

Indien ja op voorgaande vraag:

- Hoe heb je wel eens gemerkt dat leerlingen of leeftijdsgenoten wel praten over sexting?

Indien neen op voorgaande vraag:

- Hoe komt het volgens jou dat leerlingen of jongeren niet praten over het onderwerp 'sexting'?

Doel 2: bekwaamheid verhogen om in te grijpen bij situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag

10. Deden er zich al **situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag** voor bij uw leerlingen? Situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag zijn: het doorsturen van seksueel getinte foto's of video's zonder toestemming van de maker, wanneer er druk wordt gezet om seksueel getinte foto's of video's te versturen, wanneer je ongewenst beelden van jezelf verstuurd of wanneer er een grote ongelijkwaardigheid is tussen de betrokkenen die seksueel getinte foto's of video's naar elkaar sturen.
    - Indien er al situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag zich voordeden voor je het lessenpakket gebruikte:
        - Hoe ben je hiermee omgegaan, en zou je het nu anders aanpakken, nu je het pakket hebt gebruikt?
    - Indien er al situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag zich voordeden na het gebruik van het lessenpakket:
        - Heeft het lessenpakket je geholpen om hiermee om te gaan?
    - Indien er nog geen situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag zich voordeden:
        - Voel je je bekwaam om hier op een goede manier mee om te gaan, wat zou je doen?

11. Wanneer **je weet dat er een seksueel getinte foto of video van een leerling wordt doorgestuurd**, zou je hier op reageren? Hoe?
    - Wanneer er een seksueel getinte foto of video wordt rondgestuurd, wie spreek je dan als eerste aan (de maker van de foto, de persoon die de foto heeft ontvangen, heel de klas, de ouders, de directie, zorgleerkrachten,…)?
        - Heb je zelf zaken geleerd uit het lessenpakket?
        - Hebben die een invloed op hoe je met online seksueel gedrag van jongeren omgaat of zou gaan?

12. Hoe zou het lessenpakket **aangepast kunnen worden** opdat jij je **meer bekwaam voelt** om om te gaan met **situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag**?
    - Welke tips heb je nog concreet voor Sensoa om die bekwaamheid van leerkrachten (om in te grijpen in situaties van online seksueel grensoverschrijdend gedrag) te verhogen?

Doel 3: percepties en attitudes van leerkrachten veranderen

13. De volgende vraag peilt naar jouw **percepties en attitudes als het gaat over sexting.** Ik ga een aantal stellingen geven en dan is het aan jou om te vertellen of u het hiermee eens bent of niet en om deze keuze te verantwoorden.
    - Het verspreiden van een (half)naakte foto of video is een vergissing van diegene die de foto heeft gemaakt, niet van de persoon die de foto heeft rondgestuurd op school.
    - Het is de schuld van de maker van een (half)naakte foto of video wanneer de foto wordt rondgestuurd op school, hij/zij/hun had die in eerste instantie niet moeten maken.
    - Sexting is in het algemeen verkeerd en het is een foute keuze om hieraan mee te doen.
    - Wanneer een persoon niet expliciet om een seksueel getinte foto of video heeft gevraagd dan heeft hij/zij/hun het volste recht om deze door te sturen en te verspreiden.
    - Sexting zorgt voor een betere seksuele ontwikkeling voor jongeren.

- Zonder sexting zouden er minder problemen zijn, zou er minder gepest worden en zouden de online risico's voor een groot deel verminderd kunnen worden.

14. Heb je het gevoel dat na het gebruik van **het lessenpakket van Sensoa je attitudes of percepties tegenover sexting zijn veranderd**?
    - Is je mening veranderd over leerlingen of personen die (half)naakte foto's of video's maken?
    - Is je mening veranderd over leerlingen of personen die (half)naakte foto's of video's ontvangen?
    - Is je mening veranderd over leerlingen of personen die (half)naakte foto's of video's rondsturen?

Genderidentiteit van leerlingen

15. Kan je me uitleggen hoe **de genderdiversiteit is verdeeld** in jouw klas? Hier bedoel ik mee welke genderidentiteiten zoals man, vrouw, non-binair of genderfluïde personen er in jouw klas te onderscheiden zijn?
    - Heb je het gevoel dat uw leerlingen hier over kunnen spreken en hun eigen gekozen genderidentiteit kunnen uiten in uw klas? *(Of gaan leerkrachten er te snel vanuit dat er een klassieke gender binariteit is in de klas: man versus vrouw)*
        - Heb je al jongeren gehad die zich als non-binair of genderfluïde identificeren?
        - Heb je al gesprekken hierover gehad met leerlingen?
        - Heb je je leerlingen er al over horen praten?

16. Vind jij dat er een **verschil is in genderidentiteit** (man, vrouw, non-binair, genderfluïde,…) wanneer het gaat over sexting?
    - Waaraan merk je dat?
    - Als men specifiek kijkt op het verschil tussen meisje-jongen:
        - Welke positie zou een meisje dan volgens jou meer innemen wanneer het gaat over sexting (verstuurder, ontvanger, rondsturen)?
        - Welke positie zou een jongen dan volgens jou meer innemen wanneer het gaat over sexting (verstuurder, ontvanger, rondsturen)?

17. Uit onderzoek blijkt namelijk dat er een **dubbele seksuele moraal** heerst wanneer het gaat over sexting bij jongens en meisjes. Traditioneel wordt op deze manier gevonden dat mannen aan status winnen door seksuele activiteit, maar dat vrouwen erdoor aan status kunnen inboeten.
    - In hoeverre is deze dubbele seksuele moraal ook te vinden in jouw klas of school?
    - In welke mate zou het lessenpakket volgens jou rekening moeten houden met deze dubbele seksuele moraal?

18. Welke **aanpassingen** zou je nog toevoegen aan het lessenpakket rekening houdend met de diversiteit in genderidentiteit van jouw leerlingen?

Tot slot

We zijn op het einde gekomen van dit interview, ik wil je heel erg bedanken voor alle nuttige antwoorden die je me hebt gegeven en voor het delen van je verhaal. Je hebt me op deze manier heel erg geholpen. Ik sluit het interview af met nog twee vragen waarin ik peil naar tips die jij nog kan geven aan Sensoa.

19. Welke **tips** zou je nog aan Sensoa kunnen geven om het lessenpakket beter aan te passen aan de noden die jij als leerkracht hebt?
20. Heeft u nog **vragen/opmerkingen/aanbevelingen** voor Sensoa of voor mij of iets anders dat u kwijt wilt?